CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

05

अष्टाध्यायी

Script:- Devanagari. Meterial: P.

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

अष्टाध्यायी

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अइउण्।ऋलृक्।एओङ्।ऐऔच्।हयवरट्।लण्।ञमङणनम्।झभञ्।घढधष्।
जबगडदश्।खफछठथचटतव्।कपय्।शषसर्।हल्॥ ॥वृद्धिरादैच्।अदेङ्गुणः।इकोगुणवृद्धी।न
धातुलोपआर्धधातुके।क्ङिति च।दीधीवेवीटां।हलोनंतराःसंयोगः।मुखनासिकावचनोनुनासिकः।तु
ल्यास्यप्रयत्नंसवर्णं।नाज्झलौ।ईदूदेद्द्विवचनंप्रगृह्यं।अदसोमात्।शे।निपातएकाजनाङ्।ओत्।सं
बुद्धौशाकल्यस्येतावनार्षे।उञः।ऊँ।ईदूतौचसप्तम्यर्थे।दाधाघ्वदाप्।आद्यंतवदेकस्मिन्॥१॥ तरप्तम
पौघः।बहुगणवतुडतिसंख्या।ष्णांताषट्।डतिच।क्तक्तवतूनिष्ठा।सर्वादीनिसर्वनामानि।विभा
षादिक्समासेबहुव्रीहौ।नबहुव्रीहौ।तृतीयासमासे।द्वंद्वेच।विभाषाजसि।प्रथमचरमतयाल्पा
र्धकतिपयनेमाश्च।पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणिव्यवस्थायामसंज्ञायां।स्वमज्ञातिधना
ख्यायां।अंतरंबहिर्योगोपसंव्यानयोः।स्वरादिनिपातमव्ययं।तद्धितश्चासर्वविभक्तिः।कृन्मेज
तः।क्त्वातोसुन्कसुनः।अव्ययीभावश्च॥२॥ शिसर्वनामस्थानं।सुडनपुंसकस्य।नवेतिवि
भाषा।इग्यणःसंप्रसारणं।आद्यंतौटकितौ।मिदचोंत्यात्परः।एचइग्घ्रस्वादेशे।षष्ठीस्थानेयो
गा।स्थानेंतरतमः।उरण्रपरः।अलोंत्यस्य।ङिच्च।आदेःपरस्य।अनेकाल्शित्सर्वस्य।स्थानि
वदादेशोनल्विधौ।अचःपरस्मिन्पूर्वविधौ।नपदांतद्विर्वचनवरेयलोपस्वरसवर्णानुस्वार

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

दीर्घजश्चविधिषु।द्विर्वचनेचि।अदर्शनंलोपः।प्रत्ययस्यलुक्श्लुलुपः॥३॥ प्रत्ययलोपेप्रत्ययलक्ष
णं।नलुमतांगस्य।अचोंत्यादिटि।अलोंत्यात्पूर्वउपधा।तस्मिन्निति निर्दिष्टेपूर्वस्य।तस्मादित्युत्तर
स्य।स्वंरूपंशब्दस्याशब्दसंज्ञा।अणुदित्सवर्णस्यचाप्रत्ययः।तपरस्तत्कालस्य।आदिरंत्येनसहेता।ये
नविधिस्तदंतस्य।वृद्धिर्यस्याचामादिस्तद्वृद्धं।त्यदादीनिच।एङ्प्राचांदेशे॥ ॥वृद्धिस्तरपृशिसर्वप्र
त्ययलोपेचतुर्दश॥ ॥इतिप्रथमस्यप्रथमः॥ ॥गाङ्कुटादिभ्योञ्णिन्ङित्।विजइट्।विभाषो
र्णोः।सार्वधातुकमपित्।असंयोगाल्लिट्कित्।इंधिभवतिभ्यांच।मृडमृदगुधकुषक्लिशवदवसः
क्त्वा।रुदविदमुषग्रहिस्वपिप्रच्छिसंश्च।[illegible] इकोझल्।हलंताच्च।लिङ्सिचावात्मनेपदेषु।उश्च।
वागमः।हनःसिच्।यमोगंधने।विभाषोपयमने।स्थाघ्वोरिच्च।नक्त्वासेट्।निष्ठाशीङ्स्विदिमि
दिक्ष्विदिधृषः।मृषस्तितिक्षायां॥१॥ ॥उदुपधाद्भावादिकर्मणोरन्यतरस्यां।पूङः क्त्वाच।नो
पधात्थफांताद्वा।वंचिलुंच्यृतश्च।तृषिमृषिकृशेःकाश्यपस्य।रलोव्युपधाद्धलादेःसंश्च।
ऊकालोज्झ्रस्वदीर्घप्लुतः।अचश्च।उच्चैरुदात्तः।नीचैरनुदात्तः।तस्यादितउदात्तमर्धह्रस्वं।ए
कश्रुतिदूरात्संबुद्धौ।यज्ञकर्मण्यजपन्यूंखसामसु।उच्चैस्तरांवावषट्कारः।विभाषाछंदसि।
समाहारःस्वरितः।२

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नसुब्रह्मण्यायांस्वरितस्यतूदात्तः।देवब्रह्मणोरनुदात्तः।स्वरितात्संहितायामनुदात्तानां।उदात्तस्वरितपरस्य
सन्नतरः॥२॥ अपृक्तएकाल्प्रत्ययः।तत्पुरुषःसमानाधिकरणःकर्मधारयः।प्रथमानिर्दिष्टंसमासउ
पसर्जनं।एकविभक्तिचापूर्वनिपाते।अर्थवदधातुरप्रत्ययःप्रातिपदिकं।कृत्तद्धितसमासाश्च।ह्रस्वोन
पुंसकेप्रातिपदिकस्य।गोस्त्रियोरुपसर्जनस्य।लुक्तद्धितलुकि।इद्गोण्याः।लुपियुक्तवद्व्यक्तिवचने।
विशेषणानांचाजातेः।तदशिष्यंसंज्ञाप्रमाणत्वात्।लुब्योगाप्रख्यानात्।योगप्रमाणेचतदभावेऽदर्श
नंस्यात्।प्रधानप्रत्ययार्थवचनमर्थस्यान्यप्रमाणत्वात्।कालोपसर्जनेचतुल्यं।जात्याख्यायामेक
स्मिन्बहुवचनमन्यतरस्यां।अस्मदोद्वयोश्च।फल्गुनीप्रोष्ठपदानांचनक्षत्रे॥३॥ छंदसिपुनर्वस्वोरे
कवचनं।विशाखयोश्च।तिष्यपुनर्वस्वोर्नक्षत्रद्वंद्वेबहुवचनस्यद्विवचनंनित्यं।सरूपाणामेकशे
षएकविभक्तौ।वृद्धोयूनातल्लक्षणश्चेदेवविशेषः।स्त्रीपुंवच्च।पुमान्स्त्रिया।भ्रातृपुत्रौस्वसृदुहि
तृभ्यां।नपुंसकमनपुंसकेनैकवच्चास्यान्यतरस्यां।पितामात्रा।श्वशुरःश्वश्र्वा।त्यदादीनिसर्वैर्नि
त्यं।ग्राम्यपशुसंघेष्वतरुणेषुस्त्री॥ ॥गाङ्कुटाकडुपधाद्दृष्टत्तच्छंदसिपुनर्वस्वोस्त्रयोदश॥
॥ ॥इतिप्रथमस्यद्वितीयः॥ ॥भूवादयोधातवः।उपदेशेऽजनुनासिकइत्।हलंत्यं।नविभ २
क्तौतुस्माः।आदिर्ञिटुडवः।षःप्रत्ययस्य।चुटू।लशक्वतद्धिते।तस्यलोपः।यथासंख्यम

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नुदेशः समानां। स्वरितेनाधिकारः। अनुदात्तङित आत्मनेपदं। भावकर्मणोः। कर्तरि कर्मव्यतिहारे। नग
तिहिंसार्थेभ्यः। इतरेतरान्योन्योपपदाच्च। नेर्विशः। परिव्यवेभ्यः क्रियः। विपराभ्यां जेः। आङो दोनास्य
विहरणे। क्रीडे॥१॥ क्रीडोनुसंपरिभ्यश्च। समवप्रविभ्यः स्थः। प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्च। उदोनूर्ध्वक
र्मणि। उपान्मंत्रकरणे। अकर्मकाच्च। उद्विभ्यां तपः। आङो यमहनः। समो गम्यृच्छिभ्यां। निसमुपवि
भ्यो ह्वः। स्पर्धायामाङः। गंधनावक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतियत्नप्रकथनोपयोगेषु कृञः। अधेः
प्रसहने। वेः शब्दकर्मणः। अकर्मकाच्च। संमाननोत्संजनाचार्यकरणज्ञानभृतिविगणनव्ययेषु
नियः। कर्तृस्थे चाशरीरे कर्मणि। वृत्तिसर्गतायनेषु क्रमः। उपपराभ्यां। आङ उद्गमने॥२॥ वेः पादविहरणे।
प्रोपाभ्यां समर्थाभ्यां। अनुपसर्गाद्वा। अपह्नवे ज्ञः। अकर्मकाच्च। संप्रतिभ्यामनाध्याने। भासनोपसंभा
षाज्ञानयत्नविमत्युपमंत्रणेषु वदः। व्यक्तवाचां समुच्चारणे। अनोरकर्मकात्। विभाषा विप्रलापे। अव
द्रः॥ समः प्रतिज्ञाने। उदश्चरः सकर्मकात्। समस्तृतीयायुक्तात्। दाणश्च सा चेच्चतुर्थ्यर्थे। उपाद्यमः
स्वकरणे। ज्ञाश्रुस्मृदृशां सनः। प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः। शदेः शितः॥३॥ म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च। पूर्ववत्स
नः। आम्प्रत्ययवत्कृञोनुप्रयोगस्य। प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु। समः क्ष्णुवः। भुजोनवने। णेरणौ य
त्कर्म णौ चेत्स कर्तानाध्याने। भीस्म्योर्हेतुभये। गृधिवंच्योः प्रलंभने। लियः संमाननशालीनीकरण

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

योश्च। मिथ्योपपदात्कृञोऽभ्यासे। स्वरितञितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले। अपाद्वदः। णिचश्च। समुदाङ्भ्यो
यमोऽग्रंथे। अनुपसर्गाज्ज्ञः। विभाषोपपदेन प्रतीयमाने। शेषात्कर्तरि परस्मैपदं। अनुपराभ्यां कृञः। अभि
प्रत्यतिभ्यः क्षिपः॥४॥ प्राद्वहः। परेर्मृषः। व्याङ्परिभ्यो रमः। उपाच्च। विभाषाकर्मकात्। बुधयुधनशजने
ङ्प्रुद्रुस्रुभ्यो णेः। निगरणचलनार्थेभ्यश्च। अणावकर्मकाच्चित्तवत्कर्तृकात्। नपादम्याङ्यमाङ्यसप
रिमुहरुचिनृतिवदवसः। वाक्यषः। द्युद्भ्यो लुङि। वृद्भ्यः स्यसनोः। लुटि च क्लृपः॥ ॥भूवादयः क्रीडोनुवेः पादक्षि
यतेः प्राद्वहस्त्रयोदश॥ ॥इति प्रथमस्य तृतीयः॥ ॥आकडारादेका संज्ञा। विप्रतिषेधे परं कार्यं।
यूस्त्र्याख्यौ नदी। नेयङुवङ्स्थानावस्त्री। ङिति ह्रस्वश्च। शेषो घ्यसखि। पतिः समास एव। षष्ठीयुक्त
श्छंदसि वा। ह्रस्वं लघु। संयोगे गुरु। दी×वाभि×र्घं च। यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गं। सुप्ति
ङंतं पदं। नः क्ये। सिति च। स्वादिष्वसर्वनामस्थाने। यचि भं। तसौ मत्वर्थे। अयस्मयादीनि छंदसि॥१॥
बहुषु बहुवचनं। द्व्येकयोर्द्विवचनैकवचने। कारके। ध्रुवमपायेऽपादानं। भीत्रार्थानां भयहेतुः।
पराजेरसोढः। वारणार्थानामीप्सितः। अंतर्धौ येनादर्शनमिच्छति। आख्यातोपयोगे। जनिकर्तुः
प्रकृतिः। भुवः प्रभवः। कर्मणा यमभिप्रैति स संप्रदानं। रुच्यर्थानां प्रीयमाणः। श्लाघह्नुङ्स्था
शपां ज्ञीप्स्यमानः। धारेरुत्तमर्णः। स्पृहेरीप्सितः। क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः। क्रुधद्रुहो

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रुपसृष्टयोः कर्म। राधीक्ष्योर्यस्य विप्रश्नः। प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः पूर्वस्य कर्ता॥ २॥ अनुप्रतिगृणश्च। साधकत
मं करणं। दिवः कर्म च। परिक्रयणे संप्रदानमन्यतरस्यां। आधारोऽधिकरणं। अधिशीङ्स्थासां कर्म। अभि
निविशश्च। उपान्वध्याङ्वसः। कर्तुरीप्सिततमं कर्म। तथायुक्तं चानीप्सितं। अकथितं च। गतिबुद्धिप्रत्यवसा
नार्थशब्दकर्माकर्मकाणामणि कर्ता स णौ। हृक्रोरन्यतरस्यां। स्वतंत्रः कर्ता। तत्प्रयोजको हेतुश्च। प्राग्री
श्वरान्निपाताः। चादयोऽसत्वे। प्रादयः उपसर्गाः क्रियायोगे। गतिश्च। ऊर्यादिच्विडाचश्च॥ ३॥ अनुकरणं
चानितिपरं। आदरानादरयोः सदसती। भूषणेऽलं। अंतरपरिग्रहे। कणेमनसी श्रद्धाप्रतीघाते। पुरोऽव्ययं।
अस्तं च। अच्छ गत्यर्थवदेषु। अदोऽनुपदेशे। तिरोऽन्तर्धौ। विभाषा कृञि। उपाजेऽन्वाजे। साक्षात्प्रभृतीनि च।
अनत्याधान उरसिमनसी। मध्येपदेनिवचने च। नित्यं हस्ते पाणावुपयमने। प्राध्वं बंधने। जीविकोपनि
षदावौपम्ये। ते प्राग्धातोः। छंदसि परेऽपि॥ ४॥ व्यवहिताश्च। कर्मप्रवचनीयाः। अनुर्लक्षणे। तृती
यार्थे। हीने। उपोऽधिके च। अपपरी वर्जने। आङ् मर्यादावचने। लक्षणेत्थंभूताख्यानभागवीप्सासु
प्रतिपर्यनवः। अभिरभागे। प्रतिः प्रतिनिधिप्रतिदानयोः। अधिपरी अनर्थकौ। सुः पूजायां। अतिर
तिक्रमणे च। अपिः पदार्थसंभावनान्ववसर्गगर्हासमुच्चयेषु। अधिरीश्वरे। विभाषा कृञि। लः पर
स्मैपदं। तङानावात्मनेपदं। तिङस्त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः॥ ५॥ तान्येकवचनद्विवचन

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

बहुवचनान्येकशः।सुपः।विभक्तिश्च।युष्मद्युपपदेसमानाधिकरणेस्थानिन्यपिमध्यमः।प्रहासेचम
न्योपपदेमन्यतेरुत्तमएकवच्च।अस्मद्युत्तमः।शेषेप्रथमः।परःसन्निकर्षःसंहिता।विरामोवसानं॥ ॥
आकडाराद्वेक्र घ्वनुप्रतिगृणोनुकरणव्यवहितास्तान्येकवचननव॥ ॥इतिप्रथमस्यचतुर्थःपादोध्या
यश्च॥ ॥समर्थःपदविधिः।सुबामंत्रितेपरांगवत्स्वरे।प्राक्कडारात्समासः।सहसुपा।अव्ययीभावः।
अव्ययंविभक्तिसमीपसमृद्धिव्यृद्ध्यर्थाभावात्ययासंप्रतिशब्दप्रादुर्भावपश्चाद्यथानुपूर्व्ययौगपद्य
सादृश्यसंपत्तिसाकल्यांतवचनेषु।यथासादृश्ये।यावदवधारणे।सुप्प्रतिनामात्रार्थे।अक्षशलाका
संख्याःपरिणा।विभाषापपरिबहिरंचवःपंचम्या।आङ्मर्यादाभिविध्योः।लक्षणेनाभिप्रतीआभि
मुख्ये।अनुर्यत्समया।यस्यचायामः।तिष्ठद्गुप्रभृतीनिच।पारेमध्येषष्ठ्यावा।संख्यावंश्येन।नदीभि
श्च।अन्यपदार्थेचसंज्ञायां।१॥ ॥तत्पुरुषः।द्विगुश्च।द्वितीयाश्रितातीतपतितगतात्यस्तप्राप्तापन्नैः।
स्वयंक्तेन।खट्वाक्षेपे।सामि।कालाः।अत्यंतसंयोगेच।तृतीयातत्कृतार्थेनगुणवचनेन।पूर्वसदृश
समोनार्थकलहनिपुणमिश्रश्लक्ष्णैः।कर्तृकरणेकृताबहुलं।कृत्यैरधिकार्थवचने।अन्नेनव्यं
जनं।भक्ष्येणमिश्रीकरणं।चतुर्थीतदर्थार्थबलिहितसुखरक्षितैः।पंचमीभयेन।अपेतापोढमु
क्तपतितापत्रस्तैरल्पशः।स्तोकांतिकदूरार्थकृच्छ्राणिक्तेन।सप्तमीशौंडैः।सिद्धशुष्कपक्वबंधैश्च ४

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

॥२॥ ध्वांक्षेणक्षेपे।कृत्यैर्ऋणे।संज्ञायां।क्तेनाहोरात्रावयवाः।तत्र।क्षेपे।पात्रेसमितादयश्च।पूर्वकालैकसर्व
जरत्पुराणनवकेवलाःसमानाधिकरणेन।दिक्संख्येसंज्ञायां।तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारेच।संख्यापूर्वो
द्विगुः।कुत्सितानिकुत्सनैः।पापाणकेकुत्सितैः।उपमानानिसामान्यवचनैः।उपमितंव्याघ्रादिभिःसामान्या
प्रयोगे।विशेषणंविशेष्येणबहुलं।पूर्वापरप्रथमचरमजघन्यसमानमध्यमवीराश्च।श्रेण्यादयःकृता
दिभिः।क्तेननञ्विशिष्टेनानञ्।सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टाःपूज्यमा ×मध्य× नैः॥३॥ ॥वृंदारकना
गकुंजरैःपूज्यमानं।कतरकतमौजातिपरिप्रश्ने।किंक्षेपे।पोटायुवतिस्तोककतिपयगृष्टिधेनुवशावे
हद्बष्कयणीप्रवक्तृश्रोत्रियाध्यापकधूर्तैर्जातिः।प्रशंसावचनैश्च।युवाखलतिपलितवलिनजरती
भिः।कृत्यतुल्याख्याअजात्या।वर्णोवर्णेन।कुमारश्रमणादिभिः।चतुष्पादोगर्भिण्या।मयूरव्यंस
कादयश्च॥ ॥समर्थस्तत्पुरुषोध्वांक्षेणवृंदारकैकादश॥४ ॥पूर्वापराधरोत्तरमेकदेशिनैकाधि
करणे।अर्धंनपुंसकं।द्वितीयतृतीयचतुर्थतुर्याण्यन्यतरस्यां।प्राप्तापन्नेचद्वितीयया।कालाःपरि
माणिना।नञ्।ईषदकृता।षष्ठी।याजकादिभिश्च।ननिर्धारणे।पूरणगुणसुहितार्थसदव्य
यतव्यसमानाधिकरणेन।क्तेनचपूजायां।अधिकरणवाचिनाच।कर्मणिच।तृजकाभ्यांकर्तरि।कर्तरि

इतिद्वितीयस्यप्रथमः४

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

च। नित्यंक्रीडाजीविकयोः। कुगतिप्रादयः। उपपदमतिङ्। अमैवाव्ययेन॥१॥ तृतीयाप्रभृतीन्यन्यतरस्यां। क्त्वा
च। शेषोबहुव्रीहिः। अनेकमन्यपदार्थे। संख्ययाव्ययासन्नादूराधिकसंख्याः संख्येये। दिङ्नामान्यंतराले। त
त्रतेनेदमितिसरूपे। तेनसहेतितुल्ययोगे। चार्थेद्वंद्वः। उपसर्जनंपूर्वं। राजदंतादिषुपरं। द्वंद्वेघि। अजाद्यदंतं। अ
ल्पाच्तरं। सप्तमीविशेषणेबहुव्रीहौ। निष्ठा। वाहिताग्न्यादिषु। कडाराःकर्मधारये॥ ॥पूर्वापराधरोत्तरंतृ
तीयाप्रभृतीन्यष्टादश॥ ॥इतिद्वितीयस्यद्वितीयः॥ ॥अनभिहिते। कर्मणिद्वितीया। तृतीयाचहोश्छं
दसि। अंतरांतरेणयुक्ते। कालाध्वनोरत्यंतसंयोगे। अपवर्गेतृतीया। सप्तमीपंचम्यौकारकमध्ये। कर्मप्रवचनी
ययुक्तेद्वितीया। यस्मादधिकंयस्यचेश्वरवचनंतत्रसप्तमी। पंचम्यपाङ्परिभिः। प्रतिनिधिप्रतिदानेचय
स्मात्। गत्यर्थकर्मणिद्वितीयाचतुर्थ्यौचेष्टायामनध्वनि। चतुर्थीसंप्रदाने। क्रियार्थोपपदस्यचकर्मणि
स्थानिनः। तुमर्थाच्चभाववचनात्। नमःस्वस्तिस्वाहास्वधालंवषड्योगाच्च। मन्यकर्मण्यनादरेविभाषा
प्राणिषु। कर्तृकरणयोस्तृतीया। सहयुक्तेप्रधाने। येनांगविकारः॥१॥ इत्थंभूतलक्षणे। संज्ञोन्यतरस्यां
कर्मणि। हेतौ। अकर्तर्यृणेपंचमी। विभाषागुणेस्त्रियां। षष्ठीहेतुप्रयोगे। सर्वनाम्नस्तृतीयाच। अपादाने
पंचमी। अन्यारादितरर्तेदिक्शब्दांचूत्तरपदाजाहियुक्ते। षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन। एनपाद्वितीया। पृथ
ग्विनानाभिस्तृतीयान्यतरस्यां। करणेचस्तोकाल्पकृच्छ्रकतिपयस्यासत्ववचनस्य। दूरांतिकार्थैःष

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

अन्यतरस्यां। दूरांतिकार्थेभ्यो द्वितीया च। सप्तम्यधिकरणे च। यस्य च भावेन भावलक्षणं। षष्ठी चानादरे। स्वामी
श्वराधिपतिदायादसाक्षिप्रतिभूप्रसूतैश्च। आयुक्तकुशलाभ्यां चासेवायां॥२॥ यतश्च निर्धारणं। पंचमी वि
भक्ते। साधुनिपुणाभ्यामर्चायां सप्तम्यप्रतेः। प्रसितोत्सुकाभ्यां तृतीया च। नक्षत्रे च लुपि। प्रातिपदिकार्थलिंग
परिमाणवचनमात्रे प्रथमा। संबोधने च। सामंत्रितं। एकवचनं संबुद्धिः। षष्ठी शेषे। ज्ञोविदर्थस्य करणे। अधी
गर्थदयेशां कर्मणि। कृञः प्रतियत्ने। रुजार्थानां भाववचनानामज्वरेः। आशिषि नाथः। जासिनिप्रहणना
टक्राथपिषां हिंसायां। व्यवहृपणोः समर्थयोः। दिवस्तदर्थस्य। विभाषोपसर्गे। द्वितीया ब्राह्मणे॥३॥ ॥
प्रेष्यब्रुवोर्हविषो देवतासंप्रदाने। चतुर्थ्यर्थे बहुलं छंदसि। यजेश्च करणे। कृत्वोर्थप्रयोगे कालेधिकरणे।
कर्तृकर्मणोः कृति। उभयप्राप्तौ कर्मणि। क्तस्य च वर्तमाने। अधिकरणवाचिनश्च। नलोकाव्ययनिष्ठाख
लर्थतृनां। अकेनोर्भविष्यदाधमर्ण्ययोः। कृत्यानां कर्तरि वा। तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां तृतीयान्यत
रस्यां। चतुर्थी चाशिष्यायुष्यमद्रभद्रकुशलसुखार्थहितैः॥ ॥अनभिहितद्वंद्वभूतयतश्च प्रेष्य
ब्रुवोस्त्रयोदश॥ ॥इति द्वितीयस्य तृतीयः॥ ॥द्विगुरेकवचनं। द्वंद्वश्च प्राणितूर्यसेनांगानां। अ
नुवादे चरणानां। अध्वर्युक्रतुरनपुंसकं। अध्ययनतोविप्रकृष्टाख्यानां। जातिरप्राणिनां। विशिष्टलिंगो
नदीदेशोग्रामाः। क्षुद्रजंतवः। येषां च विरोधः शाश्वतिकः। शूद्राणामनिरवसितानां। गवाश्वप्रभृती

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ञिच।विभाषावृक्षमृगतृणधान्यव्यंजनपशुशकुन्यश्ववडवपूर्वापराधरोत्तराणां।विप्रतिषिद्धं चानधिकरण
वाचि।नदधिपयआदीनि।अधिकरणैतावत्त्वेच।विभाषासमीपे।सनपुंसकं।अव्ययीभावश्च।तत्पुरुषोनञ्क
र्मधारयः।संज्ञायांकंथोशीनरेषु।१।। ।।उपज्ञोपक्रमंतदाद्याचिख्यासायां।छायाबाहुल्ये।सभाराजाम
नुष्यपूर्वा।अशालाच।विभाषासेनासुराछायाशालानां।परवल्लिंगंद्वंद्वतत्पुरुषयोः।पूर्ववदश्ववडवौ।हे
मंतशिशिरावहोरात्रेचछंदसि।रात्राह्नाहाः पुंसि।इदमोन्वादेशेशनुदात्तस्तृतीयादौ।एतदस्त्रतसोस्त्र
तसौचानुदात्तौ।द्वितीयाटौस्स्वेनः।आर्धधातुके।अदोजग्धिर्ल्यप्तिकिति।लुङ्सनोर्घस्लृ।घञपोश्च।
बहुलंछंदसि।लिट्यन्यतरस्यां।।२।। वेञोवय् × अपथंनपुंसकं।अर्धर्चाःपुंसिच।×यिः।हनोवधलि
ङि।लुङिच।आत्मनेपदेष्वन्यतरस्यां।इणोगालुङि।णौगमिरबोधने।सनिच।इङश्च।गाङ्लिटि।
विभाषालुङ्लृङोः।णौचसंश्चङोः।अस्तेर्भूः।ब्रुवोवचिः।चक्षिङःख्याञ्।वालिटि।अजेर्व्यघञपोः।
वायौ।ण्यक्षत्रियार्षञितोयूनिलुगणिञोः।पैलादिभ्यश्च।इञः प्राचां।नतौल्वलिभ्यः।तद्राजस्यबहु
षुतेनैवास्त्रियां।यस्कादिभ्योगोत्रे।यञञोश्च।अत्रिभृगुकुत्सगोतमांगिरोभ्यश्च।बहुचइञः ३
प्राच्यभरतेषु।नगोपवनादिभ्यः।तिककितवादिभ्योद्वंद्वे।उपकादिभ्योन्यतरस्यामद्वंद्वे।आगस्त्य
कौंडिन्ययोरगस्तिकुंडिनच्।सुपोधातुप्रातिपदिकयोः।अदिप्रभृतिभ्यःशपः।बहुलंछंदसि। ६

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

यङोचिच। जुहोत्यादिभ्यः श्लुः। बहुलंछंदसि। गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु। विभाषाघ्राधे
ट्शाच्छासः। तनादिभ्यस्तथासोः। मंत्रेघसह्वरणशवृदहाद्वृचृकृगमिजनिभ्योलेः॥४॥ आमः। अ
व्ययादाप्सुपः। नाव्ययीभावादतोम्त्वपंचम्याः। तृतीयासप्तम्योर्बहुलं। लुटः प्रथमस्यडारौरसः॥ ॥
द्व्युतपश्चोपक्रमंवेञोनतोल्चलिभ्यआमः पंच॥ ॥इतिद्वितीयस्यचतुर्थोध्यायश्च॥ ॥प्रत्ययः॥
परश्च। आद्युदात्तश्च। अनुदात्तौसुप्पितौ। गुप्तिज्किद्भ्यः सन्। मान्बधदान्शान्भ्योदीर्घश्चाभ्यासस्य।
धातोः कर्मणः समानकर्तृकादिच्छायांवा। सुपआत्मनः क्यच्। काम्यच्च। उपमानादाचारे। कर्तुः क्यङ्
सलोपश्च। भृशादिभ्योभुव्यच्वेर्लोपश्चहलः। लोहितादिडाज्भ्यः क्यष्। कष्टायक्रमणे। कर्मणोरो
मंथतपोभ्यांवर्तिचरोः। बाष्पोष्मभ्यामुद्वमने। शब्दवैरकलहाभ्रकण्वमेघेभ्यः करणे। सुखादिभ्यः
कर्तृवेदनायां। नमोवरिवश्चित्रङः क्यच्। पुच्छभांडचीवराण्णिङ्॥१॥ मुंडमिश्रश्लक्ष्णलवणव्रत
वस्त्रहलकलकृततूस्तेभ्योणिच्। धातोरेकाचोहलादेः क्रियासमभिहारेयङ्। नित्यंकौटिल्ये
गतौ। लुपसदचरजपजभदहदशगृभ्योभावगर्हायां। सत्यापपाशरूपवीणातूलश्लोकसेनालो
मत्वचवर्मवर्णचूर्णचुरादिभ्योणिच्। हेतुमतिच। कंड्वादिभ्योयक्। गुपूधूपविच्छिपणिपनिभ्यआ

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

यः। ऋतेरीयङ्। कमेर्णिङ्। आयादय आर्धधातुके वा। सनाद्यंता धातवः। स्यतासी लृलुटोः। सिब्बहुलं लेटि। कास्प्र
त्ययादाममंत्रे लिटि। इजादेश्च गुरुमतोनृच्छः। दयायासश्च। उषविदजागृभ्योन्यतरस्यां। भीह्रीभृहुवां श्लुवच्च।
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि॥२॥ विदांकुर्वंत्वित्यन्यतरस्यां। अभ्युत्सादयांप्रजनयांचिकयांरमयामकः पा
वयांक्रियाद्विदामक्रन्निति छंदसि। च्लि लुङि। च्लेः सिच्। शल इगुपधादनिटः क्सः। श्लिष आलिंगने। न दृशः।
णिश्रिद्रुस्रुभ्यः कर्तरि चङ्। विभाषा धेट्श्व्योः। गुपेश्छंदसि। नोनयतिध्वनयत्येलयत्यर्दयतिभ्यः। अस्यति
वक्तिख्यातिभ्योऽङ्। लिपिसिचिह्वश्च। आत्मनेपदेष्वन्यतरस्यां। पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु। सर्तिशा
स्त्यर्तिभ्यश्च। इरितो वा। जॄस्तंभुम्रुचुम्लुचुग्रुचुग्लुचुग्लुंचुश्विभ्यश्च। कृमृदृरुहिभ्यश्छंदसि। चिण्ते प
दः॥३॥ दीपजनबुधपूरितायिप्यायिभ्योन्यतरस्यां। अचः कर्मकर्तरि। दुहश्च। न रुधः। तपोनुतापे च।
चिण्भावकर्मणोः। सार्वधातुके यक्। कर्तरि शप्। दिवादिभ्यः श्यन्। वाभ्राशभ्लाभ्रमुक्रमुक्लमुत्रसि श
त्रुटिलषः। यसोनुपसर्गात्। संयसश्च। स्वादिभ्यः श्नुः। श्रुवः शृ च। अक्षोन्यतरस्यां। तनूकरणे
तक्षः। तुदादिभ्यः शः। रुधादिभ्यः श्नम्। तनादिकृञ्भ्य उः। धिन्विकृण्व्योर च॥४॥ क्र्यादिभ्यः श्ना।
स्तंभुस्तुंभुस्कंभुस्कुंभुस्कुञ्भ्यः श्नुश्च। हलः श्नः शानज्झौ। छंदसि शायजपि। व्यत्ययो बहुलं। लि ७

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्याशिष्यङ्। कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रियः। तपस्तपःकर्मकस्यैव। नदुहस्नुनमां यक्चिणौ। कुषिरजोः प्रा
चांश्यन्परस्मैपदं च। धातोः। तत्रोपपदं सप्तमीस्थं। कृदतिङ्। वासरूपोऽस्त्रियां। कृत्याः। तव्यत्तव्यानीयरः।
अचो यत्। पोरदुपधात्। शकिसहोश्च। गदमदचरयमश्चानुपसर्गे॥५॥ अवद्यपण्यवर्या गर्ह्य
पणितव्यानिरोधेषु। वह्यं करणं। अर्यः स्वामिवैश्ययोः। उपसर्या काल्या प्रजने। अजर्यं संगतं। वदः सु
पि क्यप् च। भुवो भावे। हनस्त च। एतिस्तुशास्वृदृजुषः क्यप्। ऋदुपधाच्चा क्लृपिचृतेः। ईचखनः। भृञो
संज्ञायां। मृजेर्विभाषा। राजसूयसूर्यमृषोद्यरुच्यकुप्यकृष्टपच्याव्यथ्याः। भिद्योध्यौ नदे। पुष्यसि
ध्यौ नक्षत्रे। विपूयविनीयजित्या मुंजकल्कहलिषु। प्रत्यपिभ्यां ग्रहेः। पदास्वैरिबाह्यापक्ष्येषु च। विभा
षा कृवृषोः॥६॥ युग्यं च पत्रे। अमावस्यदन्यतरस्यां। छंदसि निष्टर्क्यदेवहूयप्रणीयोन्नीयोच्छि
ष्यमर्यस्तर्याध्वर्यखन्यखान्यदेवयज्यापृच्छ्यप्रतिषीव्यब्रह्मवाद्यभाव्यस्ताव्योपचाय्यपृडानि। ऋहलो
र्ण्यत्। ओरावश्यके। आसुयुवपिरपित्रपिचमश्च। आनाय्योऽनित्ये। प्रणाय्योऽसंमतौ। पाय्यसांना
य्यनिकाय्यधाय्या मानहविर्निवाससामिधेनीषु। क्रतौ कुंडपाय्यसंचाय्यौ। अग्नौ परिचाय्यो
पचाय्यसमूह्याः। चित्याग्निचित्ये च। ण्वुल्तृचौ। नंदिग्रहिपचादिभ्यो ल्युणिन्यचः। इगुपधज्ञाप्री

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

किरः कः।आतश्चोपसर्गे।पाघ्राध्माधेट्दृशः शः।अनुपसर्गाल्लिंपविंदधारिपारिवेद्युदेजिचेतिसातिसा
हिभ्यश्च।ददातिदधात्योर्विभाषा।ज्वलितिकसंतेभ्योणः।।७।। श्याद्व्यधास्रुसंस्र्वतीणवसाव
हृलिहश्लिषश्वसश्च।दुन्योरनुपसर्गे।विभाषाग्रहः।गेहे कः।शिल्पिनिष्वुन्।गस्थकन्।ण्युट्च।हश्चव्री
हिकालयोः।प्रुसृल्वः समभिहारेवुन्।आशिषिच।। ।।प्रत्ययोसुंडविदांदीपजनन्त्र्याक्षिभ्योवद्ययुग्यंच
श्याद्व्यधादश।। ।।इतितृतीयस्यप्रथमः।। ।।कर्मण्यण्।ह्वावामश्च।आतोनुपसर्गेकः।सुपिस्थः।
तुंदशोकयोःपरिमृजापनुदोः।प्रेदाज्ञः।समिख्यः।गापोष्टक्।हरतेरनुद्यमनेच्।वयसिच।आङिताच्छी
ल्ये।अर्हः।स्तंबकर्णयोरमिजपोः।शमिधातोःसंज्ञायां।अधिकरणेशेतेः।चरेष्टः।भिक्षासेनादाये
षुच।पुरोग्रतोग्रेषुसर्तेः।पूर्वेकर्तरि।कृञोहेतुताच्छील्यानुलोम्येषु।।१।। दिवाविभानिशाप्रभाभास्क
रांतानंतादिबहुनांदीकिंलिपिलिबिबलिभक्तिकर्तृचित्रक्षेत्रसंख्याजंघाबाहहर्यत्तद्धनुररुष्षु।
कर्मणिभृतौ।नशब्दश्लोककलहगाथावैरचाटुसूत्रमंत्रपदेषु।स्तंबशकृतोरिन्।हरतेर्दृतिनाथयोः
पशौ।फलेग्रहिरात्मंभरिश्च।छंदसिवनसनरक्षिमथां।एजेःखश्।नासिकास्तनयोर्ध्माधेटोः।
नाडीमुष्ट्योश्च।उदिकूलेरुजिवहोः।वहाभ्रेलिहः।परिमाणेपचः।मितनखेच।विध्वरुषोस्तुदः।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

असूर्यललाटयोर्दृशितपोः। उग्रंपश्येरंमदपाणिंधमाश्च। प्रियवशेवदःखच्। द्विषत्परयोस्तापेः। वाचि
यमोव्रते॥२॥ पूःसर्वयोर्दारिसहोः। सर्वकूलाभ्रकरीषेषुकषः। मेघर्त्तिभयेषुकृञः। क्षेमप्रियमद्रेण्च।
आशितेभुवः करणभावयोः। संज्ञायांभृतृवृजिधारिसहितपिदमः। गमश्च। अंतात्यंताध्वदूरपारसर्वा
नंतेषुडः। आशिषिहनः। अपेक्लेशतमसोः। कुमारशीर्षयोर्णिनिः। लक्षणेजायापत्योष्टक्। अमनुष्य
कर्तृकेच। शक्तौहस्तिकपाटयोः। पाणिघताडघौशिल्पिनि। आढ्यसुभगस्थूलपलितनग्नांधप्रियेषुच्व्य
र्थेष्वच्वौकृञः करणेख्युन्। कर्त्तरिभुवःखिष्णुच्खुकञौ। स्पृशोनुदकेक्विन्। ऋत्विग्दधृक्स्रग्दिगुष्णि
गंचुयुजिक्रुंचांच। त्यदादिषुदृशोनालोचनेकञ्च॥३॥ सत्सूद्विषद्रुहदुहयुजविदभिदछिदजिनी
राजामुपसर्गेपिक्विप्। भजोण्विः। छंदसिसहः। वहश्च। कव्यपुरीषपुरीष्येषुञ्युट्। हव्येनंतःपादं। जनस
नखनक्रमगमोविट्। अदोनन्ने। क्रव्येच। दुहःकब्घश्च। मंत्रेश्वेतवहोक्थशस्पुरोडाशोण्विन्। अवेयजः।
विजुपेछंदसि। आतोमनिन्क्वनिब्वनिपश्च। अन्येभ्योपिदृश्यंते। क्विप्च। स्थः कच। सुप्यजातौणिनिस्ता
छील्ये। कर्तर्युपमाने। व्रते॥४॥ बहुलमाभीक्ष्ण्ये। मनः। आत्ममानेखश्च। भूते। करणेयजः। कर्मणि
हनः। ब्रह्मभ्रूणवृत्रेषुक्विप्। बहुलंछंदसि। सुकर्मपापमंत्रपुण्येषुकृञः। सोमेसुञः। अग्नौचेः।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

कर्मण्यग्न्याख्यायां। कर्मणीनिविक्रियः। दृशेः क्वनिप्। राजनियुधिकृञः। सहे च। सप्तम्यां जनेर्डः। पंचम्याम
जातौ। उपसर्गे च संज्ञायां। अनौ कर्मणि॥५॥ अन्येष्वपि दृश्यते। निष्ठा। सुयजोर्ङ्वनिप्। जीर्यतेरतृन्। छंद
सि लिट्। लिटः कानज्वा। क्वसुश्च। भाषायां सदवसश्रुवः। उपेयिवाननाश्वाननूचानश्च। लुङ्। अनद्यत
ने लङ्। अभिज्ञावचने लृट्। न यदि। विभाषा साकांक्षे। परोक्षे लिट्। हशश्वतोर्लङ् च। प्रश्ने चासन्नकाले।
लट् स्मे। अपरोक्षे च। ननौ पृष्टप्रतिवचने॥६॥ नन्वोर्विभाषा। पुरि लुङ् चास्मे। वर्तमाने लट्। लटः शतृ
शानचावप्रथमासमानाधिकरणे। संबोधने च। लक्षणहेत्वोः क्रियायाः। तौ सत्। पूङ्यजोः शानन्। ताच्छी
ल्यवयोवचनशक्तिषु चानश्। इङ्धार्योः शत्रकृच्छ्रिणि। द्विषोऽमित्रे। सुञो यज्ञसंयोगे। अर्हः प्रशंसायां।
आ क्वेस्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिषु। तृन्। अलंकृञ्निराकृञ्प्रजनोत्पचोत्पतोन्मदरुच्यपत्र
पवृतुवृधुसहचर इष्णुच्। णेश्छंदसि। भुवश्च। ग्लाजिस्थश्च ग्स्नुः। त्रसिगृधिधृषिक्षिपेः क्नुः॥७॥
शमित्यष्टाभ्यो घिनुण्। संपृचानुरुधाङ्यमाङ्यसपरिसृसंसृजपरिदेविसंज्वरपरिक्षिपपरिरटपरि
वदपरिदहपरिमुहदुषद्विषद्रुहदुहयुजाक्रीडविविचत्यजरजभजातिचरापचरामुषाभ्याहनश्च। वौ
कषलसकत्थस्रंभः। अपे च लषः। प्रे लपसृद्रुमथवदवसः। निंदहिंसक्लिशखादविनाशपरिक्षि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

पपरिरटपरिवादिव्याभाषासूयोवुञ्।देविक्रुशोश्चोपसर्गे।चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच्।अनुदात्तेतश्चह
लादेः।जुचंक्रम्यदंद्रम्यसृगृधिज्वलशुचलषपतपदः।क्रुधमंडार्थेभ्यश्च।नयः।सूददीपदीक्षश्च।लषपत
पदस्थाभूवृषहनकमगमशृभ्यउकञ्।जल्पभिक्षकुट्टलुंटवृङः षाकन्।प्रजोरिनिः।जिदृक्षिविश्रीण्व
मावयथाभ्यमपरिभूप्रसूभ्यश्च।स्पृहिगृहिपतिदयिनिद्रातंद्राश्रद्धाभ्यआलुच्।दाधेट्सिशदसदो
रुः।सृघस्यदः क्मरच्॥८॥ भंजभासमिदोघुरच्।विदिभिदिच्छिदेः कुरच्।इण्नशजिसर्तिभ्यः
क्वरप्।गत्वरश्च।जागुरूकः।यजजपदशांयङः।नमिकंपिस्म्यजसकमहिंसदीपोरः।सनाशंसभिक्ष
उः।क्याच्छंदसि।आदृगमहनजनः किकिनौलिट्च।स्वपितृषोर्नजिङ्।शृवंद्योरारुः।भियः क्रुक्लुक
नौ।स्थेशभासपिसकसोवरच्।यश्चयङः।भ्राजभासधुर्विद्युतोर्जिपॄजुग्रावस्तुवः क्विप्।अन्येभ्यो
पिदृश्यते।भुवः संज्ञांतरयोः।विप्रसंभ्योड्वसंज्ञायां॥९॥ धः कर्मणि ष्ट्रन्।दाम्नीशसयुयुजस्तु
तुदसिसिचमिहपतदशनहः करणे।हलसूकरयोः पुवः।[illegible]सूखनसहचरइत्रः।पुवः संज्ञा
यां।कर्तरिचर्षिदेवतयोः।[illegible]
कुलमनोज्ञपिनन्दोः[illegible]॥कर्मणिदिवाघ्रः सर्वसत्त्व
[illegible]तीयस्यद्वितीयः॥ ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

उणादयोबहुलं।भूतेपिदृश्यंते।भविष्यतिगम्यादयः।यावत्पुरानिपातयोर्लट्।विभाषाकदाकर्ह्योः।किंवृ
त्तेलिप्सायां।लिप्स्यमानसिद्धौच।लोडर्थलक्षणेच।लिङ्चोर्ध्वमौहूर्तिके।तुमुन्ण्वुलौक्रियायांक्रियार्थायां।
भाववचनाश्च।अण्कर्मणिच।लृट्शेषेच।लृटःसद्वा।अनद्यतनेलुट्।पदरुजविशस्पृशोघञ्।सृस्थि
रे।भावे।अकर्तरिचकारकेसंज्ञायां।परिमाणाख्यायांसर्वेभ्यः॥१॥ इङश्च।उपसर्गेरुवः।समियुद्रु
दुवः।श्रिणीभुवोनुपसर्गे।वौक्षुश्रुवः।अवोदोर्नियः।प्रेद्रुस्तुस्रुवः।निरभ्योःपूल्वोः।उन्न्योर्ग्रः।कृ
धान्ये।यज्ञेसमिस्तुवः।प्रेस्त्रोयज्ञे।प्रथनेवावशब्दे।छंदोनाम्निच।उदिग्रहः।समिमुष्टौ।परिन्योर्नी
णोर्द्यूताभ्रेषयोः।परावनुपात्ययइणः।व्युपयोःशेतेःपर्याये।हस्तादानेचेरस्तेये॥२॥ निवासचि
तिशरीरोपसमाधानेष्वादेश्चकः।संघेचानौत्तराधर्ये।कर्मव्यतिहारेणच्स्त्रियां।अभिविधौभावइ
नुण्।आक्रोशेवन्योर्ग्रहः।प्रेलिप्सायां।परौयज्ञे।नौवृधान्ये।उदिश्रयतियौतिपूद्रुवः।विभाषाऽऽङिरु
प्लुवोः।अवेग्रहोवर्षप्रतिबंधे।प्रेवणिजां।रश्मौच।वृणोतेराच्छादने।परौभुवोवज्ञाने।एरच्।ऋदो
रप्।ग्रहवृदृनिश्चिगमश्च।उपसर्गेदः।नौणच॥३॥ व्यधजपोरनुपसर्गे।स्वनहसोर्वा।यमःस
मुपनिविषुच।नौगदनदपठस्वनः।क्वणोवीणायांच।नित्यंपणःपरिमाणे।मदोनुपसर्गेप्रमद ९०

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

संमदो हर्षे। सस्तुदोरजः पशुषु। अक्षेषु ग्लहः। प्रजने सर्तेः। ह्वः संप्रसारणं च न्यभ्युपविषु। आङि युद्धे।
निपानमाहावः। भावेनुपसर्गस्य। हनश्च वधः। मूर्तौ घनः। अंतर्घनो देशे। अगारैकदेशे प्रघणः प्रघा
णश्च। उद्घनोत्याधानं॥४॥ अपघनोंगं। करणेयोविदुषु। स्तंबे कच। परोघः। उपघ्न आश्रये। संघोद्घौ
गणप्रशंसयोः। निघो निमितं। ड्वितः क्त्रिः। ट्वितोथुच्। यजयाचयतविछप्रछरक्षो नङ्। स्वपो नन्।
उपसर्गे घोः किः। कर्मण्यधिकरणे च। स्त्रियां क्तिन्। स्थागापापचो भावे। मंत्रे वृषेषपचमनविदभू
वीरा उदात्तः। ऊतियूतिजूतिसातिहेतिकीर्तयश्च। व्रजयजोर्भावे क्यप्। संज्ञायां समजनिषदनिपतम
नविदषुञ्शीङ्भृञिणः। कृञः श च॥५॥ इच्छा। अ प्रत्ययात्। गुरोश्च हलः। षिद्भिदादिभ्योङ्। चिं
ति पूजि कथि कुंबि चर्चश्च। आतश्चोपसर्गे। ण्यासश्रंथो युच्। रोगाख्यायां ण्वुल् बहुलं। संज्ञायां।
विभाषाख्यानपरिप्रश्नयोरिञ्च। पर्यायार्हणोत्पत्तिषु ण्वुच्। आक्रोशे नञ्यनिः। कृत्यल्युटो बहुलं।
नपुंसके भावे क्तः। ल्युट् च। कर्मणि च येन संस्पर्शात्कर्तुः शरीरसुखं। करणाधिकरणयोश्च। पुंसि
संज्ञायां घः प्रायेण। गोचरसंचरवहव्रजव्यजापणनिगमाश्च। अवेतृस्त्रोर्घञ्। हलश्च। अध्या
यन्यायोद्यावसंहाराश्च। उदंकोनुदके। जालमानायः। खनो घ च। ईषद्दुःसुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेषु

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

छंदसिगत्यर्थेभ्यः।अन्येभ्योपिदृश्यते।वर्तमानसामीप्येव
र्तमानवद्वा।आशंसायांभूतवच्च।क्षिप्रवचनेलृट्।आशंसावचनेलिङ्।नानद्यतनवत्क्रियाप्रबंधसा
मीप्ययोः।भविष्यतिमर्यादावचनेवरस्मिन्।कालविभागेचानहोरात्राणां।परस्मिन्विभाषा।लिङ्नि
मित्तेलृङ्क्रियातिपत्तौ।भूतेच॥७॥ वोताप्योः।गर्हायांलडपिजात्वोः।विभाषाकथमिलिङ्च।किं
वृत्तेलिङ्लृटौ।अनवक्लृप्त्यमर्षयोरकिंवृत्तेपि।किंकिलास्त्यर्थेषुलृट्।जातुयदोर्लिङ्।यच्चय
त्रयोः।गर्हायांच।चित्रीकरणेच।शेषेलृड्यदौ।उताप्योःसमर्थयोर्लिङ्।कामप्रवेदनेकच्चि
ति।संभावनेलमितिचेत्सिद्धाप्रयोगे।विभाषाधातौसंभावनवचनेयदि।हेतुहेतुमतोर्लिङ्।
इच्छार्थेषुलिङ्लोटौ।समानकर्तृकेषुतुमुन्।लिङ्।इच्छार्थेभ्योविभाषावर्तमाने॥८॥ विधि
निमंत्रणामंत्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेषुलिङ्।लोट्च।प्रैषातिसर्गप्राप्तकालेषुकृत्याश्च।लिङ्चो
र्ध्वमौहूर्तिके।स्मेलोट्।अधीष्टेच।कालसमयवेलासुतुमुन्।लिङ्यदि।अर्हेकृत्यतृचश्च।आ
वश्यकाधमर्ण्ययोर्णिनिः।कृत्याश्च।शकिलिङ्च।आशिषिलिङ्लोटौ।क्तिच्क्तौचसंज्ञायां।
माङिलुङ्।स्मोत्तरेलङ्च॥ ॥उणादयइ॰नेनिवोसव्यधापघनोगमिच्छाहलश्चवोताप्योर्वि ११

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

धिषोऽश॥ ॥इति तृतीयस्य तृतीयः॥ ॥धातुसंबंधे प्रत्ययाः॥ क्रियासमभिहारे लोट् लोटो हिस्वौ वा
चतध्वमोः॥ समुच्चयेन्यतरस्यां। यथाविध्यनुप्रयोगः पूर्वस्मिन्। समुच्चये सामान्यवचनस्य। छंदसि लुङ्
लङ् लिटः। लिङर्थे लेट्। उपसंवादाशंकयोश्च। तुमर्थे सेसेनसेअसेन्क्सेकसे नध्यै अध्यैन्कध्यै कध्यैन् शध्यै
शध्यैन्तवैतवेङ्तवेनः। प्रयै रोहिष्यै अव्यथिष्यै। दृशे विख्येच। शकिणमुल्कमुलौ। ईश्वरे तोसुन्कसुनौ।
कृत्यार्थे तवैकेन्केन्यत्वनः। अवचक्षेच। भावलक्षणे स्थेण्कृञ्वदिचरिहुतमिजनिभ्यस्तोसुन्। सृपितृदोः
कसुन्। अलंखल्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां क्त्वा। उदीचां माङो व्यतीहारे। परावरयोगेच॥१॥ समानकर्तृक
योः पूर्वकाले। आभीक्ष्ण्ये णमुल्च। नयद्यनाकांक्षे। विभाषाग्रेप्रथमपूर्वेषु। कर्मण्याक्रोशेकृञः खमु
ञ्। स्वादुमिणमुल्। अन्यथैवंकथमित्थंसु सिद्धाप्रयोगश्चेत्। यथातथयोरसूयाप्रतिवचने। कर्मणि दृशि
विदोः साकल्ये। यावतिविंदजीवोः। चर्मोदरयोः पूरेः। वर्षप्रमाणऊलोपश्चास्यान्यतरस्यां। चेले क्नोपेः। निमू
लसमूलयोः कषः। शुष्कचूर्णरूक्षेषुपिषः। समूलाकृतजीवेषुहन्कृञ्ग्रहः। करणेहनः। स्नेहनेपिषः। हस्ते
वर्तिग्रहोः। स्वेपुषः॥२॥ अधिकरणेबंधः। संज्ञायां। कर्त्रोर्जीवपुरुषयोर्नशिवहोः। ऊर्ध्वे शुषिपूरोः। उप
माने कर्मणिच। कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः। उपदंशस्तृतीयायां। हिंसार्थानांच समानकर्मकाणां। सप्त
म्यांचोपपीडरुधकर्षः। समासत्तौ। प्रमाणेच। अपादानेपरीप्सायां। द्वितीयायांच। स्वांगेध्रुवे। परिक्लिश्यमा
नेच। विशिपतिपदिस्कंदां व्याप्यमानासेव्यमानयोः। अस्यतितृषोः क्रियांतरे कालेषु। नाम्न्यादिशिग्रहोः॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

अव्ययेयथाभिप्रेताख्याने कृञः क्त्वाणमुलौ।।तिर्यच्यपवर्गे।।३।। स्वांगेतस्प्रत्यये कृभ्वोः।नाधार्थप्रत्यये च्व्य
र्थे।तूष्णीमिभुवः।अन्वच्यानुलोम्ये।शकधृषज्ञाग्लाघटरभलभक्रमसहार्हास्त्यर्थेषु तुमुन्।पर्याप्तिवचने
ष्वलमर्थेषु।कर्तरि कृत्।भव्यगेयप्रवचनीयोपस्थानीयजन्याप्लाव्यापात्या वा।लः कर्मणि च भावे चाकर्मके
भ्यः।तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः।आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च।गत्यर्थाकर्मकश्लिषशीङ्स्थासवसजनरुह
जीर्यतिभ्यश्च।दाशगोघ्नौ संप्रदाने।भीमादयोपादाने।ताभ्यामन्यत्रोणादयः।क्तोधिकरणे च ध्रौव्यगतिप्र
त्यवसानार्थेभ्यः।लस्य।तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्तातांझथासाथांध्वमिड्वहिमहिङ्।टित आत्मनेपदा
नांटेरे।थासःसे।।४।। लिटस्तझयोरेशिरेच्।परस्मैपदानांणलतुसुस्थलथुसणल्वमाः।विदोलटोवा।
ब्रुवः पंचानामादितआहो ब्रुवः।लोटोलङ्वत्।एरुः।सेर्ह्यपिच्च।वाछंदसि।मेर्निः।आमेतः।सवाभ्यांवामौ।
आडुत्तमस्यपिच्च।एतऐ।लेटोडाटौ।वैतोन्यत्र।इतश्चलोपः परस्मैपदेषु।सउत्तमस्य।नित्यंङितः।इतश्च।
।।५।। तस्थस्थमिपांतांतंतामः।लिङःसीयुट्।यासुट्परस्मैपदेषूदात्तोङिच्च।किदाशिषि।झस्यर
न्।इटोत्।सुट्तिथोः।झेर्जुस्।सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च।आतः।लङःशाकटायनस्यैव।द्विषश्च।तिङ्
शित्सार्वधातुकं।आर्धधातुकंशेषः।लिट्च।लिङाशिषि।छंदस्युभयथा।। ।।धातुसंबंधेसमाना
धिकरणे स्वांगेलिटस्तस्थस्थमिपां सप्तदश।। ।।इति तृतीयस्य चतुर्थः पादः।। ।।इति तृतीयोध्या
यः।। ।।ङ्याप्प्रातिपदिकात्।स्वौजसमौट्छष्टाभ्यांभिस्ङेभ्यांभ्यस्ङसिभ्यांभ्यस्ङसोसाम्

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ङ्योः स्रुप्।स्त्रियां।अजाद्यतष्टाप्।ऋन्नेभ्योङीप्।उगितश्च।वनोरच।पादोन्यतरस्यां।टाबृचि।नषट्स्वस्रा
दिभ्यः।मनः।अनोबहुव्रीहेः।डाबुभाभ्यामन्यतरस्यां।अनुपसर्जनात्।टिड्ढाणञ्द्वयसज्दघ्नञ्मात्रच्तय
प्ठक्ठञ्कञ्क्वरपः।यञश्च।प्राचांष्फतद्धितः।सर्वत्रलोहितादिकतंतेभ्यः।कौरव्यमांडूकाभ्यांच।वय
सिप्रथमे।१।। ।।द्विगोः।अपरिमाणबिस्ताचितकंबल्येभ्योनतद्धितलुकि।कांडांतात्क्षेत्रे।पुरुषात्प्रमा
णेन्यतरस्यां।बहुव्रीहेरूधसोङीष्।संख्याव्ययादेर्ङीप्।दामहायनांताच्च।अनउपधालोपिनोन्यतरस्यां।
नित्यंसंज्ञाछंदसोः।केवलमामकभागधेयपापापरसमानार्यकृतसुमंगलभेषजाच्च।रात्रेश्चाजसौ।
अंतर्वत्पतिवतोर्नुक्।पत्युर्नोयज्ञसंयोगे।विभाषासपूर्वस्य।नित्यंसपत्न्यादिषु।पूतक्रतोरैच।वृ
षाकप्यग्निकुसितकुसिदानामुदात्तः।मनोरौवा।वर्णादनुदात्तात्तोपधात्तोनः।अन्यतोङीष्।किंङ्।।२।।
।।षिद्गौरादिभ्यश्च।जानपदकुंडगोणस्थलभाजनागकालनीलकुशकामुककबराद्वृत्त्यमत्रावप
नाकृत्रिमाश्राणास्थौल्यवर्णानाच्छादनायोविकारमैथुनेच्छाकेशवेशेषु।शोणात्प्राचां।वोतोगुणवचना
त्।बह्वादिभ्यश्च।नित्यंछंदसि।भुवश्च।पुंयोगादाख्यायां।इंद्रवरुणभवशर्वरुद्रमृडहिमारण्ययव
यवनमातुलाचार्याणामानुक्।क्रीतात्करणपूर्वात्।क्तादल्पाख्यायां।बहुव्रीहेश्चांतोदात्तात्।अस्वां
गपूर्वपदाद्वा।स्वांगाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात्।नासिकोदरौष्ठजंघादंतकर्णशृंगाच्च।नक्रोडादिब

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

कचः।सहनञ्विद्यमानपूर्वाच्च।नखमुखात्संज्ञायां।दीर्घजिह्वी च च्छंदसि।दिक्पूर्वपदान्ङीप्॥३॥ २वाहः॥
स्सख्यशिश्वीतिभाषायां।जातेरस्त्रीविषयादयोपधात्।पाककर्णपर्णपुष्पफलमूलवालोत्तरपदाच्च।इतोमनु
ष्यजातेः।ऊङुतः।बाह्वंतात्संज्ञायां।पंगोश्च।ऊरूत्तरपदादौपम्ये।संहितशफलक्षणवामादेश्च।कद्रुकमंड
ल्वोश्छंदसि।संज्ञायां।शार्ङ्गरवाद्यञोङीन्।यङश्चाप्।आवट्याच्च।तद्धिताः।यूनस्तिः।अणिञोरनार्षयो
र्गुरूपोत्तमयोः ष्यङ् गोत्रे।गोत्रावयवात्।क्रौड्यादिभ्यश्च॥४॥ देवयज्ञिशौचिवृक्षिसात्यमुग्रिकांठेवि
द्धिभ्योन्यतरस्यां।समर्थानांप्रथमाद्वा।प्राग्दीव्यतोण्।अश्वपत्यादिभ्यश्च।दित्यदित्यादित्यपत्युत्तरपदा
ण्ण्यः।उत्सादिभ्योञ्।स्त्रीपुंसाभ्यांनञ्स्नञौभवनात्।द्विगोर्लुगनपत्ये।गोत्रेलुगचि।यूनिलुक्।फक्फि
ञोरन्यतरस्यां।तस्यापत्यं।एकोगोत्रे।गोत्राद्यून्यस्त्रियां।अतइञ्।बाह्वादिभ्यश्च।सुधातुरकङ्च।गोत्रेकुं
जादिभ्यश्च्फञ् च।नडादिभ्यःफक्।हरितादिभ्योञः॥५॥ यञिञोश्च।शरद्वच्छुनकदर्भा[redacted]द्भृगुव
त्साग्रायणेषु।द्रोणपर्वतजीवंतादन्यतरस्यां।अनृष्यानंतर्येबिदादिभ्योञ्।गर्गादिभ्योयञ्।मधुब
भ्र्वोर्ब्राह्मणकौशिकयोः।कपिबोधादांगिरसे।वतंडाच्च।लुक्स्त्रियां।अश्वादिभ्यःफञ्।भर्गात्त्रैग
९५ र्ते।शिवादिभ्योण्।अवृद्धाभ्योनदीमानुषीभ्यस्तन्नामिकाभ्यः।ऋष्यंधकवृष्णिकुरुभ्यश्च।मातुरुत्संख्या
संभद्रपूर्वायाः।कन्यायाःकनीनच।विकर्णशुंगच्छगलाद्वत्सभरद्वाजात्रिषु।पीलायावा।ढक्चमंडूका १३

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ता।स्त्रीभ्यो ढक्॥६॥ द्व्यचः।इतश्चानिञः।शुभ्रादिभ्यश्च।विकर्णकुषीतकात्काश्यपे।भ्रुवो वुक् च।कल्याण्या
दीनामिनङ्।कुलटाया वा।चटकाया ऐरक्।गोधाया ढ्रक्।आरगुदीचां।क्षुद्राभ्यो वा।पितृष्वसुश्छण्।ढ
कि लोपः।मातृष्वसुश्च।चतुष्पाद्भ्यो ढञ्।गृष्ट्यादिभ्यश्च।राजश्वशुराद्यत्।क्षत्राद्घः।कुलात्खः।अपूर्वपदा
दन्यतरस्यां यड्ढकञौ॥७॥ महाकुलादञ्खञौ।दुष्कुलाड्ढक्।स्वसुश्छः।भ्रातुर्व्यच्च।व्यन्सपत्ने।
रेवत्यादिभ्यष्ठक्।गोत्रस्त्रियाः कुत्सने ण च।वृद्धाट्ठक् सौवीरेषु बहुलं।फेश्छ च।फांटाहृतिमिमता
भ्यां णफिञौ।कुर्वादिभ्यो ण्यः।सेनान्तलक्षणकारिभ्यश्च।उदीचामिञ्।तिकादिभ्यः फिञ्।कौ
सल्यकार्मार्याभ्यां च।अणो द्व्यचः।उदीचां वृद्धादगोत्रात्।वाकिनादीनां कुक् च।पुत्रान्तादन्यतरस्यां।प्रा
चामवृद्धात्फिन् बहुलं।॥८॥ मनोर्जातावञ्यतौ षुक् च।अपत्यं पौत्रप्रभृति गोत्रं।जीवति तु वंश्ये
युवा।भ्रातरि च ज्यायसि।वान्यस्मिन्सपिण्डे स्थविरतरे जीवति।जनपदशब्दात्क्षत्रियादञ्।साल्वेय
गांधारिभ्यां च।द्व्यञ्मगधकलिंगसूरमसादण्।वृद्धेत्कोसलाजादाञ्ञ्यङ्।कुरुनादिभ्यो ण्यः।साल्वा
वयवप्रत्यग्रथकलकूटाश्मकादिञ्।ते तद्राजाः।कंबोजाल्लुक्।स्त्रियामवन्तिकुन्तिकुरुभ्यश्च।अतश्च।
न प्राच्यभर्गादियौधेयादिभ्यः॥ ॥ज्यापद्विगोः षिद्गौरादिवा हो देवयज्ञियञिञो र्ध्यचो महाकु
लान्मनोर्जातौ बोऽग्रा॥ ॥इति चतुर्थस्य प्रथमः॥ ॥तेन रक्तं रागात्।लाक्षारोचनाट्ठक्।नक्ष

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

त्रेणयुक्तः कालः। लुबविशेषे। संज्ञायांश्रवणाश्वत्थाभ्यां। द्वंद्वाछः। दृष्टंसाम। वामदेवाड्ड्यड्ड्यौ। परिवृतोर
थः। पांडुकंबलादिनिः। द्वैपवैयाघ्रादञ्। कौमारापूर्ववचने। तत्रोद्धृतममत्रेभ्यः। स्थंडिलाच्छयितरिव्रते। सं
स्कृतंभक्षाः। शूलोखाद्यत्। दध्नष्ठक्। उदश्वितोन्यतरस्यां। क्षीराड्ढञ्। सास्मिन्पौर्णमासीति॥१॥
आग्रहायण्यश्वत्थाट्ठक्। विभाषाफाल्गुनीश्रवणाकार्तिकीचैत्रीभ्यः। सास्यदेवता। कस्येत्। शु
क्राद्घन्। अपोनप्त्रपांनप्तृभ्यांघः। छच। महेंद्राद्घाणौच। सोमाट्ट्यण्। वाय्वृतुपित्रुषसोयत्। द्यावापृथि
वीशुनासीरमरुत्वदग्नीषोमवास्तोष्पतिगृहमेधाच्छच। अग्नेर्ढक्। कालेभ्योभववत्। महाराजप्रोष्ठपदा
ट्ठञ्। पितृव्यमातुलमातामहपितामहाः। तस्यसमूहः। भिक्षादिभ्योण्। गोत्रोक्षोष्ट्रोरभ्रराजराजन्य
राजपुत्रवत्समनुष्याजाद्वुञ्। केदाराद्यञ्च। ठञ्कवचिनश्च॥२॥ ब्राह्मणमाणववाडवाद्यत्। ग्राम
जनबंधुभ्यस्तल्। अनुदात्तादेरञ्। खंडिकादिभ्यश्च। चरणेभ्योधर्मवत्। अचित्तहस्तिधेनोष्ठक्। के
शाश्वाभ्यांयञ्छावन्यतरस्यां। पाशादिभ्योयः। खलगोरथात्। इनित्रकट्यचश्च। विषयोदेशे।
राजन्यादिभ्योवुञ्। भौरिक्याद्यैषुकार्यादिभ्योविधल्भक्तलौ। सोस्यादिरितिछंदसःप्रगाथेषु। सं
ग्रामेप्रयोजनयोद्धृभ्यः। तदस्यांप्रहरणमितिक्रीडायांणः। घञः सास्यांक्रियेतिञः। तदधीतेतद्वे
द। क्रतूक्थादिसूत्रांताट्ठक्। क्रमादिभ्योवुन्॥३॥ अनुब्राह्मणादिनिः। वसंतादिभ्यष्ठक्। १५

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्रोक्ताल्लुक् ।सूत्राच्चकोपधात् ।छंदोब्राह्मणानि चतद्विषयाणि ।तदस्मिन्नस्तीतिदेशेतन्नाम्नि ।तेननि
र्वृत्तं ।तस्यनिवासः ।अदूरभवश्च ।ओरञ् ।मतोश्चबह्वजंगात् ।बह्वचः कूपेषु ।उदक्च विपाशः ।संकलादि
भ्यश्च ।स्त्रीषुसौवीरसाल्वप्राक्षु ।सुवास्त्वादिभ्योऽण् ।रोणी ।कोपधाच्च ।वुञ्छण्कठजिलसेनिर ढञ्
ण्ययफक्फिञिञ्ञ्यकक्ठकोरीहणकृशाश्वर्श्यकुमुदकाशतृणप्रेक्षाश्मसखिसंकाशबलपक्षक
र्णसुतंगमप्रगदिन्वराहकुमुदादिभ्यः ।जनपदेलुप् ।।४।। वरणादिभ्यश्च ।शर्कराया वा ।ठक्छौ च ।
नद्यांमतुप् ।मध्वादिभ्यश्च ।कुमुदनडवेतसेभ्योड्मतुप् ।नडशादाड्ड्वलच् ।शिखायावलच् ।उत्करादि
भ्यश्छः ।नडादीनांकुक्च ।शेषे ।राष्ट्रावारपाराद्घखौ ।ग्रामाद्यखञौ ।कत्र्यादिभ्योढकञ् । कुलकुक्षि
ग्रीवाभ्यः श्वास्यलंकारेषु ।नद्यादिभ्योढक् ।दक्षिणापश्चात्पुरसस्त्यक् ।कापिश्याःष्फक् ।रंकोरमनु
ष्येण्च ।द्युप्रागपागुदक्प्रतीचोयत् ।।५।। कंथायाष्ठक् ।वर्णौवुक् ।अव्ययात्त्यप् ।ऐषमोह्यःश्वसो
ऽन्यतरस्यां ।तीररूप्योत्तरपदादञ्ञौ ।दिक्पूर्वपदादसंज्ञायांञः ।मद्रेभ्योऽञ् ।उदीच्यग्रामाच्चब
ह्वचोंतोदात्तात् ।प्रस्थोत्तरपदपलद्यादिकोपधादण् ।कण्वादिभ्योगोत्रे ।इञश्च ।नद्व्यचःप्राच्यभरते
षु ।वृद्धाच्छः ।भवतष्ठक्छसौ ।काश्यादिभ्यष्ठञ्ञिठौ ।वाहीकग्रामेभ्यश्च ।विभाषोशीनरेषु ।ओर्देशे
ठञ् ।वृद्धात्प्राचां ।धन्वयोपधाद्वुञ् ।।६।। प्रस्थपुरवहांताच्च ।रोपधेतोःप्राचां ।जनपदतदवध्यो

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

श्च। अवृद्धादपि बहुवचनविषयात्। कच्छाग्निवक्त्रगर्तोत्तरपदात्। धूमादिभ्यश्च। नगरात्कुत्सनप्रावीण्य
योः। अरण्यान्मनुष्ये। विभाषा कुरुयुगंधराभ्यां। मद्रवृज्योः कन्। कोपधादण्। कच्छादिभ्यश्च। मनुष्यतत्स्थ
योर्वुञ्। अपदातौ साल्वात्। गोयवाग्वोश्च। गर्तोत्तरपदाच्छः। गहादिभ्यश्च। प्राचां कटादेः। राज्ञः क च। वृद्धाद
केकांतखोपधात्॥ ७॥ कंथापलदनगरग्रामह्रदोत्तरपदात्। पर्वताच्च। विभाषामनुष्ये। कृकण॰पर्णा
द्भारद्वाजे॥ ॥तेनाग्रहायणी ब्राह्मणमाणवानुब्राह्मणाद्वरणादिभ्यः। कंथायाः॰त्रस्थपुरकंथापलदच
त्वाशि॥ ॥इति चतुर्थस्य द्वितीयः पादः॥ ॥युष्मदस्मदोरन्यतरस्यां खञ्च। तस्मिन्नणि च युष्माका
स्माकौ। तवकममकावेकवचने। अर्धाद्यत्। पूर्वा[illegible]वराधमोत्तमपूर्वाच्च। दिक्पूर्वपदाट्ठञ्च। ग्रामजन
पदैकदेशादञ्ठञौ। मध्यान्मः। असांप्रतिके। द्वीपादनुसमुद्रं यञ्। कालाट्ठञ्। श्राद्धे शरदः। विभाषा
रोगातपयोः। निशाप्रदोषाभ्यां च। श्वसस्तुट् च। संधिवेलाद्यृतुनक्षत्रेभ्योऽण्। प्रावृष एण्यः। वर्षा
भ्यष्ठक्। छंदसि ठञ्। वसंताच्च॥ १॥ हेमंताच्च। सर्वत्राण्च तलोपश्च। सायंचिरंप्राह्णेप्रगेऽव्ययेभ्यष्ट्यु
ट्युलौ तुट् च। विभाषा पूर्वाह्णापराह्णाभ्यां। तत्र जातः। प्रावृषष्ठप्। संज्ञायां शरदो वुञ्। पूर्वाह्णापराह्णा
र्द्रामूलप्रदोषावस्कराद्वुन्। पथः पंथ च। अमावास्याया वा। अ च। सिंधपकराभ्यां कन्। अणञौ च।
श्रविष्ठाफल्गुन्यनुराधास्वातितिष्यपुनर्वसुहस्तविशाखाषाढाबहुलाल्लुक्। स्थानांतगोशालखर

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रशालाच्च।वत्साशालाभिजिदश्वयुक्छतभिषजोवा।नक्षत्रेभ्योबहुलं।कृतलब्धक्रीतकुशलाः।प्रा
यभवः।उपजानूपकर्णोपनीवेष्ठक्॥२॥ संभूते।कोशाड्ढञ्।कालात्साधुपुष्प्यत्पच्यमानेषु।उप्तेच।
आश्वयुज्यावुञ्।ग्रीष्मवसंतादन्यतरस्यां।देयमृणे।कलाप्यश्वत्थयवबुसाद्वुन्।ग्रीष्मावरसमाद्वु
ञ्।संवत्सराग्रहायणीभ्यांठञ्च।व्याहरतिमृगः।तदस्यसोढं।तत्रभवः।दिगादिभ्योयत्।शरीराव
यवाच्च।दृतिकुक्षिकलशिवस्त्यस्त्यहेर्ढञ्।ग्रीवाभ्योणच।गंभीराञ्ञ्यः।अव्ययीभावाच्च।अंतःपूर्वपदा
ट्ठञ्॥३॥ ग्रामात्पर्यनुपूर्वात्।जिह्वामूलांगुलेश्छः।वर्गांताच्च।अशब्देयत्खावन्यतरस्यां।कर्णलला
टात्कनलंकारे।तस्यव्याख्यानइतिचव्याख्यातव्यनाम्नः।बह्वचोंतोदात्ताट्ठञ्।क्रतुयज्ञेभ्यश्च।अध्या
येष्वेवर्षेः।पौरोडाशपुरोडाशात्ष्ठन्।छंदसोयदणौ।द्व्यज्ब्राह्मणर्क्प्रथमाध्वरपुरश्चरणनामा
ख्यातात्ठक्।अणृगयनादिभ्यः।ततआगतः।ठगायस्थानेभ्यः।शुंडिकादिभ्योण्।विद्यायोनिसं
बंधेभ्योवुञ्।ऋतष्ठञ्।पितुर्यच्च।गोत्रादंकवत्॥४॥ हेतुमनुष्येभ्योन्यतरस्यांरूप्यः।मयट्च।
प्रभवति।विदूराञ्ञ्यः।तद्गच्छतिपथिदूतयोः।अभिनिष्क्रामतिद्वारं।अधिकृत्यकृतेग्रंथे।शिशुक्रंद
यमसभद्वंद्वेंद्रजननादिभ्यश्छः।सोस्यनिवासः।अभिजनश्च।आयुधजीविभ्यश्छःपर्वते।शंडि
कादिभ्योञ्यः।सिंधुतक्षशिलादिभ्योणञौ।तूदीशलातुरवर्मतीकूचवाराड्ढक्छण्ढञ्यकः।प्र

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

क्तिः। अचित्ताददेशकालाट्ठक्। महाराजाट्ठञ्। वासुदेवार्जुनाभ्यां वुन्। गोत्रक्षत्रियाख्येभ्यो बहुलं वुञ्।
जनपदिनां जनपदवत्सर्वं जनपदेन समानशब्दानां बहुवचने॥५॥ तेन प्रोक्तं। तित्तिरिवरतन्तुखण्डिको
खाच्छण्। काश्यपकौशिकाभ्यामृषिभ्यां णिनिः। कलापिवैशंपायनान्तेवासिभ्यश्च। पुराणप्रोक्तेषु ब्राह्म
णकल्पेषु। शौनकादिभ्यश्छंदसि। कठचरकाल्लुक्। कलापिनोऽण्। छगलिनो ढिनुक्। पाराशर्यशिलालि
भ्यां भिक्षुनटसूत्रयोः। कर्मंदकृशाश्वादिनिः। तेनैकदिक्। तसिश्च। उरसो यच्च। उपज्ञाते। कृते ग्रंथे। सं
ज्ञायां कुलालादिभ्यो वुञ्। क्षुद्राभ्रमरवटरपादपादञ्। तस्येदं॥६॥ रथाद्यत्। पत्रपूर्वादञ्। पत्रा
ध्वर्युपरिषदश्च। हलसीराट्ठक्। द्वंद्वाद्वुन्वैरमैथुनिकयोः। गोत्रचरणाद्वुञ्। संघांकलक्षणेष्वञ्यञि
ञामण्। शाकलाद्वा। छंदोगौक्थिकयाज्ञिकबह्वृचनटाञ्ञ्यः। न दंडमाणवान्तेवासिषु। रैवतिकादि
भ्यश्छः। आथर्वणिकस्येकलोपश्च। तस्य विकारः। अवयवे च प्राण्योषधिवृक्षेभ्यः। बिल्वादिभ्यो
ऽण्। कोपधाच्च। त्रपुजतुनोः षुक्। ओरञ्। अनुदात्तादेश्च। पलाशादिभ्यो वा॥७॥ शम्याः ष्लञ्।
मयड्वैतयोर्भाषायामभक्ष्याछादनयोः। नित्यं वृद्धशरादिभ्यः। गोश्च पुरीषे। पिष्टाच्च। संज्ञायां क
न्। व्रीहेः पुरोडाशे। असंज्ञायां तिलयवाभ्यां। द्व्यचश्छंदसि। नोत्वद्वर्ध्रबिल्वात्। तालादिभ्योऽण्।
जातरूपेभ्यः परिमाणे। प्राणिरजतादिभ्योऽञ्। ञितश्च तत्प्रत्ययात्। क्रीतवत्परिमाणात्। उष्ट्रा १६

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

वुञ्। उमोर्णयोर्वा। एण्या ढञ्। गोपयसोर्यत्। द्रोश्च॥८॥ मानेवयः। फलेलुक्। प्लक्षादिभ्योऽण्। जंब्वा
वा। लुप्च। हरीतक्यादिभ्यश्च। कंसीयपरशव्ययोर्यञञौ लुक्च। युष्मद्वैमंतात्संभृते ग्रामाढुतेनरथ्या
छुम्याः छ्न अमानेवयःसप्त॥ ॥इतिचतुर्थस्यतृतीयःपादः॥ ॥प्राग्वहतेष्ठक्। तेनदीव्यतिखनति
जयतिजितं। संस्कृतं। कुलत्थकोपधादण्। तरति। गोपुच्छाट्ठञ्। नौद्व्यचष्ठन्। चरति। आकर्षात्ष्ठल्।
पर्पादिभ्यष्ठन्। श्वगणाट्ठञ्च। वेतनादिभ्योजीवति। वस्नक्रयविक्रयाट्ठन्। आयुधाच्छच। हरत्युत्सं
गादिभ्यः। भस्त्रादिभ्यष्ठन्। विभाषाविवधात्। अण्कुटिलिकायाः। निर्वृत्तेऽक्षद्यूतादिभ्यः। त्रेर्मम्
नित्यं॥१॥ ॥अपमित्ययाचिताभ्यांकक्कनौ। संसृष्टे। चूर्णादिनिः। लवणाल्लुक्। मुद्गादण्। व्यंज
नैरुपसिक्ते। ओजःसहोम्भसावर्तते। तत्प्रत्यनुपूर्वमीपलोमकूलं। परिमुखंच। प्रयच्छतिगर्ह्यं। कुसीद
दशैकादशात्ष्ठन्ष्ठचौ। उंछति। रक्षति। शब्ददर्दुरंकरोति। पक्षिमत्स्यमृगान्हंति। परिपंथंचतिष्ठति।
माथोत्तरपदपदव्यनुपदंधावति। आक्रंदाट्ठञ्च। पदोत्तरपदंगृह्णाति। प्रतिकंठार्थललामंच॥२॥ ध
३४ र्म्मंचरति। प्रतिपथमेतिठंश्च। समवायान्समवैति। परिषदोण्यः। सेनायावा। संज्ञायांललाटकु
क्कुट्यौपश्यति। तदस्यधर्म्यं। अण्महिष्यादिभ्यः। ऋतोञ्। अवक्रयः। तदस्यपण्यं। लवणाट्ठ
ञ्। किसरादिभ्यष्ठन्। शलालुनोऽन्यतरस्यां। शिल्पं। मड्डुकझर्झरादणन्यतरस्यां। प्रहरणं। प

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्यधाट्ठञ्। शाक्तियष्टयोरीकक्। अस्तिनास्तिदिष्टंमतिः॥३॥ शीलं। छत्रादिभ्योणः। कर्माध्ययनेवृत्तं। बह्वच्पूर्वपदाट्ठच्। हितंभक्षाः। तदस्मैदीयतेनियुक्तं। श्राणामांसौदनादिट्ठन्। भक्तादणन्यतरस्यां। तत्र नियुक्तः। अगारांताट्ठक्। अध्यायिन्यदेशकालात्। कठिनांतप्रस्तारसंस्थानेषुव्यवहरति। निकटेवसति। आवसथात्ष्ठल्। प्राग्घिताद्यत्। तद्वहतिरथयुगप्रासंगं। धुरोयड्ढकौ। खः सर्वधुरात्। एकधुराल्लुक्च। शकटादण्॥४॥ हलसीराट्ठक्। संज्ञायांजन्या। विध्यत्यधनुषा। धनगणंलब्धा। अन्नाण्णः। वशंगतः। पदमस्मिन्दृश्यं। मूलमस्याबर्हि। संज्ञायांधेनुष्या। गृहपतिनासंयुक्तेञ्यः। नौवयोधर्मविषमूलमूलसीतातुलाभ्यस्तार्यतुल्यप्राप्यवध्यानाम्यसमसमितसंमितेषु। धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते। छंदसोनिर्मिते। उरसोण्च। हृदयस्यप्रियः। बंधनेचर्षौ। मतजनहलात्करणजल्पकर्षेषु। तत्रसाधुः। प्रतिजनादिभ्यःखञ्। भक्ताण्णः॥५॥ परिषदोण्यः। कथादिभ्यष्ठक्। गुडादिभ्यष्ठञ्। पथ्यतिथिवसतिस्वपतेर्ढञ्। सभायायः। ढश्छंदसि। समानतीर्थेवासी। समानोदरेशयितओचोदात्तः। सोदराद्यः। भवेछंदसि। पाथोनदीभ्यांड्यण्। वेशंतहिमवद्भ्यामण्। स्रोतसोविभाषाड्यड्ड्यौ। सगर्भसयूथसनुताद्यत्। तुग्राद्घन्। अग्राद्यत्। घछौच। समुद्राभ्राद्घः। बर्हिषिदत्तं। दूतस्यभागकर्मणी। रक्षोयातूनांहननी॥६॥ रक्षोयातूनांहननी। रेवतीजगतीहविष्याभ्यःप्रशस्ये। अ

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

सुरस्यस्वं।मायायामण्।तद्वानासामुपधानोमंत्रइतीष्टकासु लुक्चमतोः।अश्विमानण्।वयस्या
सुमूर्ध्नोमतुप्।मत्वर्थेमासतन्वोः।मधोर्ञ्च।ओजसोहनियत्खौ।वेशोयशआदेर्भगाद्यल्खौ।पूर्वैः
कृतमिनयौच।अद्भिःसंस्कृतं।सहस्रेणसंमितौघः।मतौच।सोममर्हतियः।मयेच।मधोः।वसोःस
मूहेच।नक्षत्राद्घः।।७।। सर्वदेवात्तातिल्।शिवशमरिष्टस्यकरे।भावेच।प्राग्वहतेरपमित्यधर्मशी
लंहलपरिषदोरक्षःसर्वदेवात्त्रीणि।। ।।इतिचतुर्थस्यचतुर्थःपादः।। ।।इतिचतुर्थोध्यायः।। ।।
प्राक्क्रीताच्छः।उगवादिभ्योयत्।कंबलाच्चसंज्ञायां।विभाषाहविरपूपादिभ्यः।तस्मैहितं।शरीरावय
वाद्यत्।खलयवमाषतिलवृषब्रह्मणश्च।अजाविभ्यांथ्यन्।आत्मन्विश्वजनभोगोत्तरपदात्खः।सर्व
पुरुषाभ्यांणढञौ।माणवचरकाभ्यांखञ्।तदर्थंविकृतेःप्रकृतौ।छदिरुपधिबलेर्ढञ्।ऋषभोपान
होर्ञ्यः।चर्मणोञ्।तदस्यतदस्मिन्स्यादिति।परिखायाढञ्।प्राग्वतेष्ठञ्।आर्हादगोपुच्छसंख्याप
रिमाणाट्ठक्।असमासेनिष्कादिभ्यः।।१।। शताच्चठन्यतावशते।संख्यायाअतिशदंतायाः।वतो
रिड्वा।विंशतित्रिंशद्भ्यांड्वुनसंज्ञायां।कंसाट्टिठन्।शूर्पादञन्यतरस्यां।शतमानविंशतिकसहस्र
वसनादण्।अध्यर्धपूर्वद्विगोर्लुगसंज्ञायां।विभाषाकार्षापणसहस्राभ्यां।द्वित्रिपूर्वान्निष्का
त्।बिस्ताच्च।विंशतिकात्खः।खार्याईकन्।पणपादमाषशताद्यत्।शाणाद्वा।तेनक्रीतं।तस्यनि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

मित्रं संयोगोत्पातौ। गोद्व्यचोऽसंख्यापरिमाणाश्वादेर्यत्। पुत्राच्छ च। सर्वभूमिपृथिवीभ्यामणञौ॥२॥ तस्येश्वरः। तत्र विदित इति च। लोकसर्वलोकाट्ठञ्। तस्य वापः। पात्रात्ष्ठन्। तदस्मिन्वृध्यायशुल्कोपदा दीयते। लाभ पूरणार्धाट्ठन्। भागाद्यच्च। तद्धरतिवहत्यावहति भाराद्वंशादिभ्यः। वस्नद्रव्याभ्यां ठन्कनौ। संभवत्यवहरति पचति। आढकाचितपात्रात्खोऽन्यतरस्याम्। द्विगोष्ठंश्च। कुलिजाल्लुक्खौ च। सोऽस्यांशवस्नभृतयः। तदस्य परिमाणं। संख्यायाः संज्ञासंघसूत्राध्ययनेषु। पंक्तिविंशतित्रिंशच्चत्वारिंशत्पंचाशत्षष्टिसप्तत्यशीतिनवतिशतं। पंचद्दशतौ वर्गे वा। सप्तनोऽञ्छंदसि॥३॥ त्रिंशच्चत्वारिंशतोर्ब्राह्मणे संज्ञायां डण्। तदर्हति। छेदादिभ्यो नित्यं। शीर्षच्छेदाद्यच्च। दंडादिभ्यः। छंदसि च। पात्राद्घंश्च। कडंकरदक्षिणाच्छ च। स्थालीबिलात्। यज्ञर्त्विग्भ्यां घखञौ। पारायणतुरायणचांद्रायणं वर्तयति। संशयमापन्नः। योजनं गच्छति। पथः ष्कन्। पंथो ण नित्यं। उत्तरपथेनाहृतं च। कालात्। तेन निर्वृत्तं। तमधीष्टो भृतो भूतो भावी। मासाद्वयसि यत्खञौ॥४॥ द्विगोर्यप्। षण्मासाण्ण्यच्च। अवयसि ठंश्च। समायाः खः। द्विगोर्वा। रात्र्यहः संवत्सराच्च। वर्षाल्लुक्च। चित्तवति नित्यं। षष्टिकाः षष्टिरात्रेण पच्यंते। वत्सरांताच्छश्छंदसि। संपरिपूर्वात्ख च। तेन परिजय्यलभ्यकार्यसुकरं। तदस्य ब्रह्मचर्यं। तस्य च दक्षिणा यज्ञाख्येभ्यः। तत्र च दीयते कार्यं भववत्। व्युष्टादिभ्योऽण्। तेन यथाकथाचहस्ताभ्यां णयतौ। संपादिनि। कर्मवेषाद्यत्। तस्मै

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्रभवति संतापादिभ्यः ॥१४॥ योगाद्यच्च। कर्मण उकञ्। समयस्तदस्य प्राप्तं। ऋत्वृतोरण्। छंदसि घस्। का
लाद्यत्। प्रकृष्टे ठञ्। प्रयोजनं। विशाखाषाढादण्मंथदंडयोः। अनुप्रवचनादिभ्यश्छः। समापनात्सपूर्वप
दात्। ऐकागारिकट् चौरे। आकालिकडाद्यंतवचने। तेन तुल्यं क्रिया चेद्वतिः। तत्र तस्येव। तदर्हं। उपसर्गाच्छं
दसि धात्वर्थे। तस्य भावस्त्वतलौ। आ च त्वात्। नञ्पूर्वात्तत्पुरुषादचतुरसंगतलवणवटबुधकतरसलसे
भ्यः ॥१६॥ पृथ्वादिभ्य इमनिज्वा। वर्णदृढादिभ्यः ष्यञ्च। गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च। स्तेना
द्यन्नलोपश्च। सख्युर्यः। कपिज्ञात्योर्ढक्। पत्यंतपुरोहितादिभ्यो यक्। प्राणभृज्जातिवयोवचनोद्गात्रा
दिभ्योञ्। हायनांतयुवादिभ्योण्। इगंताच्च लघुपूर्वात्। योपधाद्गुरूपोत्तमाद्वुञ्। द्वंद्वमनोज्ञादिभ्यश्च।
गोत्रचरणाच्छ्लाघात्याकारतदवेतेषु। होत्राभ्यश्छः। ब्रह्मणस्त्वः॥ ॥प्राक्रीताछ्तातास्यत्रिंशद्विगो
र्योगास्ष्वा [illegible] दिभ्यः पंचदश॥ ॥इति पंचमस्य प्रथमः पादः॥ ॥धान्यानां भवने क्षेत्रे खञ्।
व्रीहिशाल्योर्ढक्। यवयवकषष्टिकाद्यत्। विभाषा तिलमाषोमाभंगाणुभ्यः। सर्वचर्मणः कृतः खख
ञौ। यथामुखसंमुखस्य दर्शनः खः। तत्सर्वादेः पथ्यंगकर्मपत्रपात्रं व्याप्नोति। आप्रपदं प्राप्नोति।
अनुपदसर्वान्नायानयं बद्धाभक्षयति नेयेषु। परोवरपरंपरपुत्रपौत्रमनुभवति। अवारपारात्यंता
नुकामं गामी। समांसमां विजायते। अद्यश्वीनावष्टब्धे। आगवीनः। अनुग्वलंगामी। अध्वनो यत्खौ।
अभ्यमित्राच्छ च। गोष्ठात्खञ्भूतपूर्वे। अश्वस्यैकाहगमः। शालीनकौपीने अधृष्टाकार्ययोः॥१॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

॥ ग्रातेनञ्जीवति। साप्तपदीनं सख्यं। हैयंगवीनं संज्ञायां। तस्य पाकमूले पील्वादिकर्णादिभ्यः कुणब्जा
हचौ। पक्षात्तिः। तेन वित्तश्चुंचुप्चणपौ। विनञ्भ्यां नानाञौ नसह। वेःशालच्शंकटचौ। संप्रोदश्च कटच्।
अवात्कुटारच्च। नतेर्नासिकायाः संज्ञायां टीटञ्नाटज्भ्रटचः। नेर्बिडच्बिरीसचौ। इनच्पिटच्चिकचि च।
उपाधिभ्यां त्यकन्नासन्नारूढयोः। कर्मणि घटोऽठच्। तदस्य संजातं तारकादिभ्य इतच्। प्रमाणे द्वयसज्दघ्न
ञ्मात्रचः। पुरुषहस्तिभ्यामण्च। यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुप्। किमिदंभ्यां वो घः॥ २॥ किमः संख्यापरिमा
णे डति च। संख्याया अवयवे तयप्। द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा। उभादुदात्तो नित्यं। तदस्मिन्नधिकमिति दशां
ताड्डः। शदंतविंशतेश्च। संख्याया गुणस्य निमाने मयट्। तस्य पूरणे डट्। नांतादसंख्यादेर्मट्। थट्च छंदसि।
षट्कतिकतिपयचतुरां थुक्। बहुपूगगणसंघस्य तिथुक्। वतोरिथुक्। द्वेस्तीयः। त्रेः संप्रसारणं च। विंशत्या
दिभ्यस्तमडन्यतरस्यां। नित्यं शतादिमासार्धमाससंवत्सराच्च। षष्ठ्यादेश्चासंख्यादेः। मतौ छः सूक्त
साम्नोः। अध्यायानुवाकयोर्लुक्॥ ३॥ विमुक्तादिभ्योऽण्। गोषदादिभ्यो वुन्। तत्र कुशलः पथः। आ
कर्षादिभ्यः कन्। धनहिरण्यात्कामे। स्वांगेभ्यः प्रसिते। उदराट्ठगाद्यूने। सस्येन परिजातः। अंशं हारी।
तंत्रादचिरापहृते। ब्राह्मणकोष्णिके संज्ञायां। शीतोष्णाभ्यां कारिणि। अधिकं। अनुकाभिका
भीकः कमिता। पार्श्वेनान्विच्छति। अयःशूलदंडाजिनाभ्यां ठक्ठञौ। तावतिथं ग्रहणमिति लुग्वा।
स एषां ग्रामणीः। शृंखलमस्य बंधनं करभे। उत्क उन्मनाः॥ ४॥ कालप्रयोजनाद्रोगे। तदस्मि १७

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

अन्नंप्रायेसंज्ञायां।कुल्माषादञ्।श्रोत्रियंश्छंदोधीते।श्राद्धमनेनभुक्तमिनिठनौ।पूर्वादिनिः।सपूर्वाच्च।इष्टा
दिभ्यश्च।छंदसिपरिपंथिपरिपरिणौपर्यवस्थातरि।अन्ववपद्यन्वेष्टा।साक्षाद्द्रष्टरिसंज्ञायां।क्षेत्रियच्परक्षे
त्रेचिकित्स्यः।इंद्रियमिंद्रलिंगमिंद्रदृष्टमिंद्रसृष्टमिंद्रजुष्टमिंद्रदत्तमितिवा।तदस्यास्त्यस्मिन्नितिमतुप्।
रसादिभ्यश्च।प्राणिस्थादातोलजन्यतरस्यां।सिध्मादिभ्यश्च।वत्सांसाभ्यांकामबले।फेनादिलच्च।लोमा
दिपामादिपिच्छादिभ्यःशनेलचः।।५।। प्रज्ञाश्रद्धार्चाभ्योणः।तपःसहस्राभ्यांविनीनी।अण्च।सिकता
शर्कराभ्यांच।देशेलुबिलचौच।दंतउन्नतउरच्।ऊषसुषिमुष्कमधोरः।द्युद्रुभ्यांमः।केशाद्वोन्यतरस्यां।गां
ड्यजगात्संज्ञायां।कांडांडादीरन्नीरचौ।रजःकृष्यासुतिपरिषदोवलच्।दंतशिखात्संज्ञायां।ज्योत्स्नात
मिस्राशृंगिणोर्जस्विन्नूर्जस्वलगोमिन्मलिमलिनमलीमसाः।अतइनिठनौ।व्रीह्यादिभ्यश्च।तुंदादिभ्य
इलच्च।एकगोपूर्वाट्ठञ्नित्यं।शतसहस्रांताच्चनिष्कात्।रूपादाहतप्रशंसयोर्यप्।।६।। अस्मायामे
धास्रजोविनिः।बहुलंछंदसि।ऊर्णायायुस्।वाचोग्मिनिः।आलजाटचौबहुभाषिणि।स्वामिन्नैश्वर्ये।
अर्शआदिभ्योच्।द्वंद्वोपतापगर्ह्यात्प्राणिस्थादिनिः।वातातीसाराभ्यांकुक्च।वयसिपूरणात्।सुखादिभ्य
श्च।धर्मशीलवर्णांताच्च।हस्ताज्जातौ।वर्णाद्ब्रह्मचारिणि।पुष्करादिभ्योदेशे।बलादिभ्योमतुबन्यतर
स्यां।संज्ञायांमन्माभ्यां।कंशंभ्यांवभयुस्तितुतयसः।तुंदिवलिवटेर्भः।अहंशुभमोर्युस्।।७।। धान्या
नांव्रातेनकिमोविमुक्तकालप्रज्ञास्मायामेधाविंशतिः।। ।।इतिपंचमस्यद्वितीयःपादः।। ।।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्राग्दिशोविभक्तिः।किंसर्वनामबहुभ्योद्व्यादिभ्यः।इदमइश्।एतेतौरथोः।एतदोन्।सर्वस्यसोन्यतरस्यांदि।
पंचम्यास्तसिल्।तसेश्च।पर्यभिभ्यांच।सप्तम्यास्त्रल्।इदमोहः।किमोत्।वाहचछंदसि।इतराभ्योपिदृश्यंते।स
र्वैकान्यकिंयत्तदःकालेदा।इदमोर्हिल्।अधुना।दानींच।तदोदाच।तयोर्दार्हिलौचछंदसि॥१॥ अनद्य
तनेर्हिलन्यतरस्यां।सद्यःपरुत्परार्यैषमःपरेद्यव्यद्यःपूर्वेद्युरन्येद्युरन्यतरेद्युरितरेद्युरपरेद्युरधरेद्युरुभ
येद्युरुत्तरेद्युः।प्रकारवचनेथाल्।इदमस्थमुः।किमश्च।थाहेतौचछंदसि।दिक्शब्देभ्यःसप्तमीपंचमीप्रथ
माभ्योदिग्देशकालेष्वस्तातिः।दक्षिणोत्तराभ्यामतसुच्।विभाषापरावराभ्यां।अंचेर्लुक्।उपर्युपरि
५२ ष्टात्।पश्चात्।पश्चपश्चाचछंदसि।उत्तराधरदक्षिणादातिः।एनबन्यतरस्यामदूरेपंचम्याः।दक्षिणादाच्।आ
हिचदूरे।उत्तराच्च।पूर्वाधरावराणामसिपुरधवश्चैषां।अस्तातिच॥२॥ विभाषावरस्य।संख्यायावि
धार्थेधा।अधिकरणविचालेच।एकाद्धोध्यमुञन्यतरस्यां।द्वित्र्योश्चधमुञ्।एधाच्च।याप्येपाशप्।
पूरणाद्भागेतीयादन्।प्रागेकादशभ्योछंदसि।षष्ठाष्टमाभ्यांञच।मानपश्वंगयोःकन्लुकौच।एकादा
त्रि किनिच्चासहाये।भूतपूर्वेचरट्।षष्ठ्यारूप्यच।अतिशायनेतमबिष्ठनौ।तिङश्च।द्विवचनविभज्योपप
देतरबीयसुनौ।अजादीगुणवचनादेव।तुश्छंदसि।प्रशस्यस्यश्रः॥३॥ ज्यच।वृद्धस्यच।अंतिकबा
ढयोर्नेदसाधौ।युवाल्पयोःकनन्यतरस्यां।विन्मतोर्लुक्।प्रशंसायांरूपप्।ईषदसमाप्तौकल्पब्देश्यदे
शीयरः।विभाषासुपोबहुच्पुरस्तात्तु।प्रकारवचनेजातीयर्।प्रागिवात्कः।अव्ययसर्वनाम्नामक २०

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

षप्राक्टेः। कस्य च दः। अज्ञाते। कुत्सिते। संज्ञायां। अनुकंपायां। नीतौ च तद्युक्तात्। बह्वचो मनुष्यनाम्नष्ठज्वा।
घनिलचौ च। प्राचामुपादेरडज्वुचौ च॥४॥ जातिनाम्नः कन्। अजिनांतस्योत्तरपदलोपश्च। ठाजादावूर्ध्वं
द्वितीयादचः। शेवलसुपरि विशालवरुणार्यमादीनां तृतीयात्। अल्पे। ह्रस्वे। संज्ञायां कन्। कुटीश
मीशुंडाभ्यो रः। कुत्वा डुपच्। कासूगोणीभ्यां ष्टरच्। वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यश्च तनुत्वे। किंयत्तदो निर्धारणे
द्वयोरेकस्य डतरच्। वा बहूनां जातिपरिप्रश्ने डतमच्। एकाच्च प्राचां। अवक्षेपणे कन्। इवे प्रति
कृतौ। संज्ञायां च। लुम्मनुष्ये। जीविकार्थे चापण्ये। देवपथादिभ्यश्च॥५॥ वस्तेर्ढञ्। शिलाया ढः।
शाखादिभ्यो यः। द्रव्यं च भव्ये। कुशाग्राच्छः। समासाच्च तद्विषयात्। शर्करादिभ्योऽण्। अंगुल्यादि
भ्यष्ठक्। एकशालायाष्ठजन्यतरस्यां। कर्कलोहितादीकक्। प्रत्नपूर्वविश्वेमात्थाल् छंदसि। पूगाञ्ञ्योऽग्रा
मणीपूर्वात्। व्रातच्फञोरस्त्रियां। आयुधजीविसंघाञ्ञ्यड्वाहीकेष्वब्राह्मणराजन्यात्। वृकाट्टेण्यण्।
दामन्यादित्रिगर्तषष्ठाच्छः। पर्श्वादियौधेयादिभ्योऽणञौ। अभिजिद्विदभृच्छालावच्छिखावच्छ
मीवदूर्णावच्छ्रुमदणो यञ्। ञ्यादयस्तद्राजाः॥ ॥प्राग्दिशो नवघातने विभाषाद्य च जातिनाम्नो
वस्तेरेकोन विंशतिः॥ ॥इति पंचमस्य तृतीयः पादः॥ ॥पादशतस्य संख्यादेर्वीप्सा
यां वुन् लोपश्च। दंडव्यवसर्गयोश्च। स्थूलादिभ्यः प्रकारवचने कन्। अनत्यंतगतौ क्तात्। न सा
मिवचने। बृहत्या आच्छादने। अषडक्षाशितंग्वलंकर्मालंपुरुषाध्युत्तरपदात् खः। विभाषा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

चेरदिक्स्त्रियां।जात्यंताच्छबंधुनि।स्थानांताद्विभाषासस्थानेनेतिचेत्।किमेत्तिङव्ययघादाम्वद्रव्यप्रकर्षे।
अमुचछंदसि।अनुगादिनष्ठक्।णचस्त्रियामञ्।अणिनुणः।विसारिणोमत्स्ये।संख्यायाःक्रियाभ्यावृत्तिगण
नेकृत्वसुच्।द्वित्रिचतुर्भ्यःसुच्।एकस्यसकृच्च।विभाषाबहोर्धाविप्रकृष्टकाले।।२।। तत्प्रकृतवचनेम
यट्।समूहवच्चबहुषु।अनंतावसथेतिहभेषजाञ्ञ्यः।देवतांतात्तादर्थ्येयत्।पादार्घाभ्यांच।अतिथेर्ञ्यः।
देवात्तल्।अवेःकः।यावादिभ्यःकन्।लोहितान्मणौ।वर्णेचानित्ये।रक्ते।कालाच्च।विनयादिभ्यष्ठक्।वा
चोव्याहृतार्थायां।तद्युक्तात्कर्मणोण्।ओषधेरजातौ।प्रज्ञादिभ्यश्च।मृदस्तिकन्।सस्नौप्रशंसायां।
।।२।। वृकज्येष्ठाभ्यांतिल्तातिलौचछंदसि।बह्वल्पार्थाच्छस्कारकादन्यतरस्यां।संख्यैकवचनाच्च
वीप्सायां।प्रतियोगेपंचम्यास्तसिः।अपादानेचाहीयरुहोः।अतिग्रहाव्यथनक्षेपेष्वकर्तरितृतीयायाः।
हीयमानपापयोगाच्च।षष्ठ्याव्याश्रये।रोगाच्चापनयने।कृभ्वस्तियोगेसंपद्यकर्तरिच्विः।अरुर्मन
श्चक्षुश्चेतोरहोरजसांलोपश्च।विभाषासातिकार्त्स्न्ये।अभिविधौसंपदाच।तदधीनवचने।देये
त्राच।देवमनुष्यपुरुषपुरुमर्त्येभ्योद्वितीयासप्तम्योर्बहुलं।अव्यक्तानुकरणाद्व्यजवरार्धादनितौ
डाच्।कृञोद्वितीयतृतीयशंबबीजात्कृषौ।संख्यायाश्चगुणांतायाः।समयाच्चयापनायां।।३।।
सपत्रनिष्पत्रादतिव्यथने।निष्कुलान्निष्कोषणे।सुखप्रियादानुलोम्ये।दुःखात्प्रातिलोम्ये।शू
लात्पाके।सत्यादशपथे।मद्रात्परिवापणे।समासांताः।नपूजनात्।किमःक्षेपे।नञस्तत्पु

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

रूपात्।पथोविभाषा।बहुव्रीहौसंख्येयेडजबहुगणात्।ऋक्पूरब्धूःपथामानक्षे।अच्प्रत्यन्ववपूर्वात्साम
लोम्नः।अक्ष्णोदर्शनात्।अचतुरविचतुरसुचतुरस्त्रीपुंसधेन्वनडुहर्क्सामवाङ्मनसाक्षिभ्रुवदारगवोर्व
ष्ठीवपदष्ठीवनक्तंदिवरात्रिंदिवाहर्दिवसरजसनिःश्रेयसपुरुषायुषद्व्यायुषत्र्यायुषर्ग्यजुषजातोक्षमहोक्ष
वृद्धोक्षोपशुनगोष्ठश्वाः।ब्रह्महस्तिभ्यांवर्चसः।अवसमंधेभ्यस्तमसः।श्वसोवसीयःश्रेयसः।अन्ववत ४
प्ताद्रहसः।प्रतेरुरसःसप्तमीस्थात्।अनुगवमायामे।द्विस्तावात्रिस्तावावेदिः।उपसर्गादध्वनः।तत्पुरुष
स्यांगुलेःसंख्याव्ययादेः।अहःसर्वैकदेशसंख्यातपुण्याच्चरात्रेः।अह्नोह्न एतेभ्यः।नसंख्यादेःसमाहा
रे।उत्तमैकाभ्यांच।राजाहःसखिभ्यष्टच्।गोरतद्धितलुकि।अग्राख्यायामुरसः।अनोश्मायःसरसांजा
तिसंज्ञयोः।ग्रामकौटाभ्यांचतक्ष्णः।अतेःशुनः।उपमानादप्राणिषु।उत्तरमृगपूर्वाच्चसक्थ्नः।नावोद्विगो
अर्धाच्च॥५॥ खार्याःप्राचां।द्वित्रिभ्यामंजलेः।अनसंतान्नपुंसकाच्छंदसि।ब्रह्मणोजानपदाख्यायां।कु
महद्भ्यामन्यतरस्यां।द्वंद्वाच्चुदषहांतात्समाहारे।अव्ययीभावेशरत्प्रभृतिभ्यः।अनश्च।नपुंसकादन्यत
रस्यां।नदीपौर्णमास्याग्रहायणीभ्यः।झयः।गिरेश्चसेनकस्य।बहुव्रीहौसक्थ्यक्ष्णोःस्वांगात्षच्।अंगु
लेर्दारुणि।द्वित्रिभ्यांषमूर्ध्नः।अप्पूरणीप्रमाण्योः।अंतर्बहिर्भ्यांचलोम्नः।अञ्नासिकायाःसंज्ञायांनसं
चास्थूलात्।उपसर्गाच्च।सुप्रातसुश्वसुदिवशारिकुक्षचतुरश्रैणीपदाजपदप्रोष्ठपदाः॥६॥ ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

नञ्दुःसुभ्योहलिसक्थ्योरन्यतरस्यां।नित्यमसिच्प्रजामेधयोः।बहुप्रजाश्छंदसि।धर्मादनिच्केवलात्।
जंभासुहरिततृणसोमेभ्यः।दक्षिणेर्मालुब्धयोगे।इच्कर्मव्यतिहारे।द्विदंड्यादिभ्यश्च।प्रसंभ्यांजानुनोर्ज्ञुः।
ऊर्ध्वाद्विभाषा।ऊधसोनङ्।धनुषश्च।वासंज्ञायां।जायायानिङ्।गंधस्येदुत्पूतिसुसुरभिभ्यः।अल्पाख्या-
यां।उपमानाच्च।पादस्यलोपोहस्त्यादिभ्यः।कुंभपदीषुच।संख्यासुपूर्वस्य॥७॥ वयसिदंतस्यदतृ।
स्त्रियांसंज्ञायां।विभाषाश्यावारोकाभ्यां।अग्रांतशुद्धशुभ्रवृषवराहेभ्यश्च।ककुदस्यावस्था-
यांलोपः।त्रिककुत्पर्वते।उद्विभ्यांकाकुदस्य।पूर्णाद्विभाषा।सुहृद्दुर्हृदौमित्रामित्रयोः।उरःप्रभृतिभ्यः
कप्।इनःस्त्रियां।नद्यृतश्च।शेषाद्विभाषा।नसंज्ञायां।ईयसश्च।वंदितेभ्रातुः।ऋतश्छंदसि।नाडीतं-
त्र्योःस्वांगे।निष्प्रवाणिश्च॥८॥ ॥ पादशातस्यतत्रऽतवृकसपत्रान्ववरवायानिच्चयसिविंश-
तिः॥५॥इतिपंचमस्यचतुर्थःपादः॥ ॥इतिपंचमाध्यायः॥ ॥एकाचोद्वेप्रथमस्य।अजादेर्द्विती-
यस्य।नन्द्राःसंयोगादयः।पूर्वोभ्यासः।उभेअभ्यस्तं।जक्षित्यादयःषट्।तुजादीनांदीर्घोभ्यासस्य।
लिटिधातोरनभ्यासस्य।सन्यङोः।श्लौ।चङि।दाश्वान्साह्वान्मीढ्वांश्च।ष्यङःसंप्रसारणंपुत्रपत्योस्त-
त्पुरुषे।बंधुनिबहुव्रीहौ।वचिस्वपियजादीनांकिति।ग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिपृच्छतिभृ-
ज्जतीनांङितिच।लिट्यभ्यासस्योभयेषां।स्वापेश्चङि।स्वपिस्यमिव्येञांयङि।नवशः॥१॥ चा-
यःकी।स्फायःस्फीनिष्ठायां।स्त्यःप्रपूर्वस्य।द्रवमूर्तिस्पर्शयोःश्यः।प्रतेश्च।विभाषाभ्यवपूर्वस्य। २२

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

शृतंपाके।प्यायःपी।लिड्यङोश्च।विभाषाश्वेः।णौचसंश्चङोः।ह्वःसंप्रसारणमभ्यस्तस्यच।बहुलंछंदसि।
~~अभ्यस्त~~चायःकी।अपस्पृधेथामानृचुरानृहुश्चिच्युषेतित्याजश्राताःश्रितमाशीराशीर्ताः।नसंप्रसारणे
संप्रसारणं।लिटिवयोयः।वश्चास्यान्यतरस्यांकिति।वेञः।ल्यपिच॥२॥ ज्यश्च।व्यश्च।विभाषापरेः।
आदेचउपदेशेशिति।नव्योलिटि।स्फुरतिस्फुलत्योर्घञि।क्रीङ्जीनांणौ।सिध्यतेरपारलौकिके।मीना
ति[illegible]मिनोतिदीङांल्यपिच।विभाषालीयतेः।खिदेश्छंदसि।अपगुरोणमुलि।चिस्फुरोर्णौ।प्रजनेवी
यतेः।बिभेतेर्हेतुभये।नित्यंस्मयतेः।सृजिदृशोर्झल्यमकिति।अनुदात्तस्यचर्दुपधस्यान्यतरस्यां।
शीर्षंश्छंदसि।येचतद्धिते॥३॥ पद्दन्नोमास्हृन्निशसन्यूषन्दोषन्यकञ्छकन्नुदन्नासञ्छस्प्रभृतिषु।धा
त्वादेःषःसः।णोनः।लोपोव्योर्वलि।वेरपृक्तस्य।हल्ङ्याब्भ्योदीर्घात्सुतिस्यपृक्तंहल्।एङ्ह्रस्वात्सं
बुद्धेः।शेश्छंदसिबहुलं।ह्रस्वस्यपितिकृतितुक्।संहितायां।छेच।आङ्माङोश्च।दीर्घात्।पदांता
द्वा।इकोयणचि।एचोयवायावः।वांतोयिप्रत्यये।धातोस्तन्निमित्तस्यैव।क्षय्यजय्यौशक्यार्थे।क्रय्य
स्तदर्थे॥४॥ भय्यप्रवय्येचछंदसि।एकःपूर्वपरयोः।अंतादिवच्च।षत्वतुकोरसिद्धः।आद्गु
णः।वृद्धिरेचि।एत्येधत्यूठ्सु।आटश्च।उपसर्गादृतिधातौ।वासुप्यापिशलेः।औतोम्शसोः।
एङःपररूपं।ओमाङोश्च।उस्यपदांतात्।अतोगुणे।अव्यक्तानुकरणस्यातइतौ।नाम्रेडितस्यांत्य

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

स्यतुवा। अकः सवर्णे दीर्घः। प्रथमयोः पूर्वसवर्णः। तस्माच्छसो नः पुंसि॥५॥ नादिचि। दीर्घाज्जसि च। वाछं
दसि। अमि पूर्वः। संप्रसारणाच्च। एङः पदांतादति। ङसिङसोश्च। ऋत उत्। ख्यत्यात्परस्य। अतो रोरप्लुतादप्लुते।
हशि च। प्रकृत्यांतः पादमव्यपरे। अव्यादवद्यादवक्रमुरव्रतायमवंत्ववस्युषु च। यजुष्युरः। आपोजुषाणोवृष्णोव
र्षिष्ठेंबेंबालेंबिकेपूर्वे। अंग इत्यादौ च। अनुदात्ते च कुधपरे। अवपथासि च। सर्वत्र विभाषा गोः। अवङ् स्फोटायन
स्य॥६॥ इंद्रे च। प्लुतप्रगृह्या अचि नित्यं। आङोनुनासिकश्छंदसि। इकोसवर्णे शाकल्यस्य ह्रस्वश्च। ऋत्यकः। अ
प्लुतवदुपस्थिते। ई३ चाक्रवर्मणस्य। दिव उत्। एतत्तदोः सुलोपोकोरनञ्समासे हलि। स्यश्छंदसि बहुलं। सोचि
लोपे चेत्पादपूरणं। सुट् कात्पूर्वः। संपरिभ्यां करोतौ भूषणे। समवाये च। उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु च।
किरतौ लवने। हिंसायां प्रतेश्च। अपाच्चतुष्पाच्छकुनिष्वालेखने। कुस्तुंबुरूणि जातिः। अपरस्पराः क्रिया
सातत्ये। [illegible]॥७॥ गोष्पदं सेवितासेवितप्रमाणेषु। आस्पदं प्रतिष्ठायां। आश्चर्यमनित्ये। वर्चस्के वस्क
रः। अपस्करो रथांगं। विष्किरः शकुनौ वा। ह्रस्वाच्चंद्रोत्तरपदे मंत्रे। प्रतिष्कशश्च कशेः। प्रस्कण्वहरिश्चंद्रावृषी।
मस्करमस्करिणौ वेणुपरिव्राजकयोः। कास्तीराजस्तुंदे नगरे। कारस्करो वृक्षः। पारस्करप्रभृतीनि च संज्ञा
यां। अनुदात्तं पदमेकवर्जं। कर्षात्वतो घञोंत उदात्तः। उंछादीनां च। अनुदात्तस्य च यत्रोदात्तलोपः। धातोः।
चितः। तद्धितस्य॥८॥ कितः। तिसृभ्यो जसः। चतुरः शसि। सावेकाचस्तृतीयादिर्विभक्तिः। अंतोदा
त्तादुत्तरपदादन्यतरस्यामनित्यसमासे। अंचेश्छंदस्यसर्वनामस्थानं। ऊडिदंपदाद्यप्पुम्रैद्युभ्यः। २२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF
CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

शतुरनुमोनद्यजादी।उदात्तयणोहल्पूर्वात्।नोङ्धात्वोः।ह्रस्वनुड्भ्यांमतुप्।नामन्यतरस्यां।ङ्याश्छंदसिबहु
ले अष्टनोदीर्घात्।×लं।षट्त्रिचतुर्भ्योहलादिः।झल्युपोत्तमं।विभाषाभाषायां।नगोश्वन्साववर्णराडङ्क्रुङ्
कृद्भ्यः।दिवोझल्।नृचान्यतरस्यां।।६१।। तित्स्वरितं।तास्यनुदात्तेन्ङिददुपदेशाल्लसार्वधातुकमनुदात्तम
ह्न्विङोः।आदिः सिचोऽन्यतरस्यां।स्वपादिर्हिंसामच्यनिटि।अभ्यस्तानामादिः।अनुदात्तेच।सर्वस्यसुपि।
भीह्रीभृहुमदजनधनदरिद्राजागरांप्रत्ययात्पूर्वंपिति।लिति।आदिर्णमुल्यन्यतरस्यां।अचः कर्तृय
कि।थलिचसेटीडंतोवा।ञ्नित्यादिर्नित्यं।आमंत्रितस्यच।पथिमथोः सर्वनामस्थाने।अंतश्चतवैयुगप
त्।क्षयोनिवासे।जयः करणं।वृषादीनांच।संज्ञायामुपमानं।।१०।। निष्ठाचद्व्यजनात्।शुष्कधृष्टौ।
आशितः कर्ता।रिक्तेविभाषा।जुष्टार्पितेचछंदसि।नित्यंमंत्रे।युष्मदस्मदोर्ङसि।ङयिच।यतोनावः।
ईडवंदवृशंसदुहांण्यतः।विभाषावेण्विंधानयोः।त्यागरागहासकुहश्वठक्रथानां।उपोत्तमंरिति।च
ङ्यन्यतरस्यां।मतोः पूर्वमात्संज्ञायांस्त्रियां।अंतोवत्याः।ईवत्याः।चौ।समासस्य।। ।।एकाचश्चायो
ऽयश्चपद्भ्नोऽभ्यस्यना दिश्चीङ्गोघ्यदंकितस्तित्स्वरितंनिष्ठाचैकोनविंशतिः।। ।।इतिषष्ठस्यप्रथ
मः पादः।। ।।बहुव्रीहौप्रकृत्यापूर्वपदं।तत्पुरुषेतुल्यार्थतृतीयासप्तम्युपमानाव्ययद्वितीयाकृत्याः।
वर्णोवर्णेष्वनेते।गाधलवणयोः प्रमाणे।दायाद्यंदायादे।प्रतिबंधिचिरकृच्छ्रयोः।पदेपदेशे।निवातेवा
तत्राणे।शारदेनार्तवे।अध्वर्युकषाययोर्जातौ।सदृशप्रतिरूपयोः सादृश्ये।द्विगौप्रमाणे।गंतव्यप

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

न्यं वा णिजे। मात्रोपज्ञोपक्रमच्छाये नपुंसके। सुखप्रिययोर्हिते। प्रीतौ च। स्वं स्वामिनि। पत्यावैश्वर्ये। न भूवाक्
चिद्दिधिषु। वा भुवनं॥१॥ आशंकाबाधनेदीयःसु संभावने। पूर्वे भूतपूर्वे। सविधसनीडसमर्यादसवेशसदे
शेषु सामीप्ये। विस्पष्टादीनि गुणवचनेषु। श्रज्यावमकन्पापवत्सु भावे कर्मधारये। कुमारश्च। आदिः प्रत्ये
नसि। पूगेष्वन्यतरस्यां। इगंतकालकपालभगालशरावेषु द्विगौ। बह्वन्यतरस्यां। दिष्टिवितस्त्योश्च। सप्तमी सि
द्धशुष्कपक्वबंधेष्वकालात्। परिप्रत्युपापा वर्ज्यमानाहोरात्रावयवेषु। राजन्यबहुवचनद्वंद्वेंधकवृष्णिषु।
संख्या। आचार्योपसर्जनश्चांतेवासी। कार्तकौजपादयश्च। महान्व्रीह्यपराह्णगृष्टीष्वासजाबालभारभा
रतहैलिहिलरौरवप्रवृद्धेषु। क्षुल्लकश्च वैश्वदेवे। उष्ट्रः सादिवाम्योः॥२॥ गोः सादसादिसारथिषु। कुरु
गार्हपतरिक्तगुर्वसूतजरत्यश्लीलदृढरूपापारेवडवातैतिलकद्रूःपण्यकंबलो दासीभाराणां च। चतु
र्थी तदर्थे। अर्थे। क्ते च। कर्मधारयेऽनिष्ठा। अहीने द्वितीया। तृतीया कर्मणि। गतिरनंतरः। तादौ च निति कृ
त्यतौ। तवै चांतश्च युगपत्। अनिगंतोंचतौ वप्रत्यये। न्यधी च। ईषदन्यतरस्यां। हिरण्यपरिमाणं धने। प्र
थमोचिरोपसंपत्तौ। कतरकतमौ कर्मधारये। आर्यो ब्राह्मणकुमारयोः। राजा च। षष्ठी प्रत्येनसि॥३॥
क्ते नित्यार्थे। ग्रामः शिल्पिनि। राजा च प्रशंसायां। आदिरुदात्तः। सप्तमीहारिणौ धर्म्येहरणे। युक्ते च। विभा
षाध्यक्षे। पापं च शिल्पिनि। गोत्रांतेवासिमाणवब्राह्मणेषु क्षेपे। अंगानि मैरेये। भक्ताख्यास्तदर्थेषु।
गोविडालसिंहसैंधवेषूपमाने। अके जीविकार्थे। प्राचां क्रीडायां। अणि नियुक्ते। शिल्पिनि चाकृञः।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

संज्ञायां च। गोतंतियवं पाले। णिनि। उपमानं शब्दार्थप्रकृतावेव॥४॥ युक्तारोह्यादयश्च। दीर्घकाशतुषभ्राष्ट्रव
टं जे। अंत्यात्पूर्वं बह्वचः। ग्रामे निवसंतः। घोषादिषु च। छात्र्यादयः शालायां। प्रस्थे ऽवृद्धमकर्क्यादीनां। माला
दीनां च। अमहन्नवं नगरे ऽनुदीचां। अर्मे चावर्णं द्व्यच्त्र्यच्। न भूताधिकसंजीवमद्राश्मकज्जलं। अंतः। सर्वं गुण
कार्त्स्न्ये। संज्ञायां गिरिनिकाययोः। कुमार्यां वयसि। उदके ऽकेवले। द्विगौ क्रतौ। सभायां नपुंसके। पुरे प्राचां। अ
रिष्टगौडपूर्वे च॥५॥ न हास्तिनफलकमार्देयाः। कुसूलकूपकुंभशालं बिले। दिक्शब्दा ग्रामजनपदा
ख्यानचानराटेषु। आचार्योपसर्जनश्चांतेवासिनि। उत्तरपदवृद्धौ सर्वं च। उदराश्वेषुषु। क्षेपे। नदी बंध
नि। निष्ठोपसर्गपूर्वमन्यतरस्यां। उत्तरपदादिः। कर्णो वर्णलक्षणात्। संज्ञौपम्ययोश्च। कंठपृष्ठग्रीवाजं
घं च। शृंगमवस्थायां च। नञो जरमरमित्रमृताः। सोर्मनसी अलोमोषसी। क्रत्वादयश्च। आद्युदात्तं द्व्य
च्छंदसि। वीरवीर्यौ च॥६॥ कूलतीरतूलमूलशालाक्षसममव्ययीभावे। कंसमंथशूर्पपाय्यकांडं
द्विगौ। तत्पुरुषे शालायां नपुंसके। कंथा च। आदिश्चिहणादीनां। चेलखेटकटुककांडं गर्हायां। चीरमु
पमानं। पललसूपशाकं मिश्रे। कूलसूदस्थलकर्षाः संज्ञायां। अकर्मधारये राज्यं। वर्ग्यादयश्च। पु
त्रः पुंभ्यः। नाचार्यराजर्त्विक्संयुक्तज्ञात्याख्येभ्यः। चूर्णादीन्यप्राणिषष्ठ्याः। षट् च कांडादीनि। कुंडं वनं।
प्रकृत्या भगालं। शितेर्नित्याबह्वज्बहुव्रीहावभसत्। गतिकारकोपपदात्कृत्। उभे वनस्पत्यादिषु

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

युगपत्॥७॥ देवताद्वंद्वेच।नोत्तरपदेनुदात्तादावपृथिवीरुद्रपूषमंथिषु।अंतः।थाथघञ्क्ताजबि
त्रकाणां।सूपमानात्क्तः।संज्ञायामनाचितादीनां।प्रवृद्धादीनांच।कारकाद्दत्तश्रुतयोरेवाशिषि।इत्थंभू
तेनकृतमितिच।अनोभावकर्मवचनः।मन्क्तिन्व्याख्यानशयनासनस्थानयाजकादिक्रीताः।सप्तम्याः
पुण्यं।ऊनार्थकलहंतृतीयायाः।मिश्रंचानुपसर्गमसंधौ।नञोगुणप्रतिषेधेसंपाद्यर्हहितालमर्थास्त
द्धिताः।ययतोश्चातदर्थे।अच्कावशक्तौ।आक्रोशेच।संज्ञायां।कृत्योकेष्णुच्चार्वादयश्च॥८॥ विभा
चि षातृन्नन्नतीक्ष्णशुचिषु।बहुव्रीहाविदमेतत्तद्भ्यःप्रथमपूरणयोःक्रियागणने।संख्यायास्तनः।विभा
षाछंदसि।संज्ञायांमित्राजिनयोः।व्यवायिनोंतरं।मुखंस्वांगं।नाव्ययदिक्शब्दगोमहत्स्थूलमुष्टिपृथु
वत्सेभ्यः।निष्ठोपमानादन्यतरस्यां।जातिकालसुखादिभ्योनाछादनात्क्तोकृतमितप्रतिपन्नाः।वा
जाते।नञ्सुभ्यां।कपिपूर्वं।ह्रस्वांतेंत्यात्पूर्वं।बहोर्नञ्वदुत्तरपदभूम्नि।नगुणादयोवयवाः।उपसर्गात्स्वां
गंध्रुवमपर्शु।वनंसमासे।अंतः।अंतश्च॥९॥ ननिविभ्यां।परेरभितोभाविमंडलं।प्रादस्वांगं
संज्ञायां।निरुदकादीनिच।अभेर्मुखं।अपाच्च।स्फिगपूतवीणांजोध्वकुक्षिसीरनामनामच।अधे
रुपरिस्थं।अनोरप्रधानकनीयसी।पुरुषश्चान्वादिष्टः।अतेरकृत्पदे।नेरनिधाने।प्रतेरंश्वादय
स्तत्पुरुषे।उपाद्व्यजजिनमगौरादयः।सोरवक्षेपणे।विभाषोत्पुच्छे।द्वित्रिभ्यांपाद्दन्मूर्धसुबहुव्री २५

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

हो।सक्थंचाक्रांतात्।परादिश्छंदसिबहुलं॥ ॥बहुव्रीहाविदंशकाणोः सादक्षेनित्यार्थेयुक्तानहास्ति॥नकू
लतीरदेवताविभाषाप्रानन्नित्येकोनविंशतिः॥ ॥इतिषष्ठस्यद्वितीयःपादः॥ ॥अलुगुत्तरपदे।पंचम्याःस्तो
कादिभ्यः।ओजःसहोंभस्तमसस्तृतीयायाः।मनसःसंज्ञायां।आज्ञायिनिच।आत्मनश्च।वैयाकरणाख्या
यांचतुर्थ्याः।परस्यच।हलदंतात्सप्तम्याःसंज्ञायां।कारनाम्निचप्राचांहलादौ।मध्याद्गुरौ।अमूर्धमस्तका
त्स्वांगादकामे।बंधेचविभाषा।तत्पुरुषेकृतिबहुलं।प्रावृट्शरत्कालदिवांजे।विभाषावर्षक्षरवरात्।घका
लतनेषुकालनाम्नः।शयवासवासिष्वकालात्।नेन्सिद्धबध्नातिषुच।स्थेच[illegible]भाषायां॥१॥ षष्ठ्याआ
क्रोशे।पुत्रेन्यतरस्यां।ऋतोविद्यायोनिसंबंधेभ्यः।विभाषास्वसृपत्योः।आनङृतोद्वंद्वे।देवताद्वंद्वेच।
ईदग्नेःसोमवरुणयोः।इद्वृद्धौ।दिवोद्यावा।दिवसश्चपृथिव्यां।उषासोषसः।मातरपितरावुदी[illegible]।पित
रामातराचछंदसि।स्त्रियाःपुंवद्भाषितपुंस्कादनूङ्समानाधिकरणेस्त्रियामपूरणीप्रियादिषु।त[illegible]ल
दिघाकृत्वसूचः।क्यङ्मानिनोश्च।नकोपधायाः।संज्ञापूरण्योश्च।वृद्धिनिमित्तस्यचतद्धि[illegible]स्यारक्त
विकारे।स्वांगाच्चेतः॥२॥ जातेश्च।पुंवत्कर्मधारयजातीयदेशीयेषु।घरूपकल्पचेलड्[illegible]त्रुव गोत्रम
तहतेषुङ्योनेकाचोह्रस्वः।नद्याःशेषस्यान्यतरस्यां।उगितश्च।आन्महतःसमानाधि[illegible]रणेजातीययोः।
द्व्यष्टनःसंख्यायामबहुव्रीह्यशीत्योः।त्रेस्त्रयः।विभाषाचत्वारिंशत्प्रभृतौसर्वेषां।हृदयस्यहृल्लेखय

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

दण्लासेषु । वाशोकष्यञ्रोगेषु । पादस्य पदाज्यातिगोपहतेषु । पद्यत्यतदर्थे । हिमकाषिहतिषु च । ऋचः
शे । वा मिश्रघोषशब्देषु । उदकस्योदः संज्ञायां । पेषंवासवाहनधिषु च । एकहलादौ पूरयितव्येऽन्यतरस्यां । मंथौ
दनसक्तुबिंदुवज्रभारहारवीवधगाहेषु च ॥३॥ इकोह्रस्वोऽङ्यो गालवस्य । एक तद्धिते च । ङ्यापोः संज्ञाछंदसो
र्बहुलं । त्वे च । इष्टकेषीकामालानां चिततूलभारिषु । खित्यनव्ययस्य । अरुर्द्विषदजंतस्य मुम् । इच एकाचोऽम्प्र
त्ययवच्च । वाचंयमपुरंदरौ च । कारे सत्यागदस्य । श्येनतिलस्य पाते ञे । रात्रेः कृति विभाषा । नलोपो नञः । त
स्मान्नुडचि । नभ्राण्नपान्नवेदानासत्यानमुचिनकुलनखनपुंसकनक्षत्रनक्रनाकेषु प्रकृत्या । एकादिश्चै
कस्य चादुक् । नगोऽप्राणिष्वन्यतरस्यां । सहस्य सः संज्ञायां । ग्रंथांताधिके च । द्वितीये चानुपाख्ये ॥४॥ अ
व्ययीभावे चाकाले । वोपसर्जनस्य । प्रकृत्याशिषि । समानस्य छंदस्यमूर्धप्रभृत्युदर्केषु । ज्योतिर्जनपदरा
त्रिनाभिनामगोत्ररूपस्थानवर्णवयोवचनबंधुषु । चरणे ब्रह्मचारिणि । तीर्थे ये । विभाषोदरे । दृग्दृशवतुषु ।
इदंकिमोरीश्की । आ सर्वनाम्नः । विष्वग्देवयोश्च टेरद्र्यंचतावप्रत्यये । समः समि । तिरसस्तिर्यलोपे ।
सहस्य सध्रिः । सधमादस्थयोश्छंदसि । द्व्यंतरुपसर्गेभ्योऽप ईत् । ऊदनोर्देशे । अषष्ठ्यतृतीयास्थस्यान्य
स्यदुगाशीराशास्थास्थितोत्सुकोतिकारकरागछेषु । अर्थे विभाषा ॥५॥ कोः कत्तत्पुरुषेऽचि । रथव
द्योश्च । तृणे च जातौ । कापथ्यक्षयोः । ईषदर्थे । विभाषा पुरुषे । कवं चोष्णे । पथि च छंदसि । पृषोदरादीनि २८

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

यथोपदिष्टं। संख्याविसायपूर्वस्याह्नस्याहन्नन्यतरस्यां ङौ। ढ्रलोपे पूर्वस्य दीर्घोणः। सहिवहोरोदवर्णस्य।
साढ्यै साढ्वा साढेति निगमे। संहितायां। कर्णे लक्षणस्याविष्टाष्टपंचमणिभिन्नछिन्नछिद्रस्रुवस्वस्ति
कस्य। नहिवृतिवृषिव्यधिरुचिसहितनिषु क्वौ। वनगिर्योः संज्ञायां कोटरकिंशुलुकादीनां। वले। मतौ बह्व
चोनजिरादीनां। शरादीनां च॥६॥ इको वहेपीलोः। उपसर्गस्य। उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये बहुलं। इकः का
शे। शोदस्ति। अष्टनः संज्ञायां। छंदसि च। चितेः कपि। विश्वस्य वसुराटोः। नरे संज्ञायां। मित्रे चर्षौ। मंत्रे सो
माश्वेंद्रियविश्वदेव्यस्य मतौ। ओषधेश्च विभक्तावप्रथमायां। ऋचि तुनुघमक्षुतङ्कुत्रोरुष्याणां। इकः
सुञि। द्व्यचोतस्तिङः। निपातस्य च। अन्येषामपि दृश्यते। चौ। संप्रसारणस्य॥ ॥अलुकृषष्ठ्या जातेरि
कोव्ययीभावे कोः कदिको वहे एकोनविंशतिः॥ ॥इति षष्ठस्य तृतीयः पादः॥ ॥अंगस्य। हलः। ना
मि। नतिसृचतसृ। छंदस्युभयथा। नृच। नोपधायाः। सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ। वाषपूर्वस्य निगमे। सां
तमहतः संयोगस्य। अप्तृन्तृच्स्वसृनप्तृनेष्टृत्वष्टृक्षत्तृहोतृपोतृप्रशास्तॄणां। इन्हन्पूषार्यम्णां शौ।
सौ च। अत्वसंतस्य चाधातोः। अनुनासिकस्य क्विझलोः क्ङिति। अज्झनगमां सनि। तनोतेर्विभाषा।
क्रमश्च क्त्वि। छ्वोः शूडनुनासिके च। ज्वरत्वरस्रिव्यविमवामुपधायाश्च॥२॥ राल्लोपः। असिद्ध
वदत्राभात्। श्नान्नलोपः। अनिदितां हल उपधायाः क्ङिति। दंशसंजस्वंजां शपि। रंजेश्च। घञि च भा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

वकरणयोः। स्यदो जवे। अवोदैधौद्मप्रश्रथहिमश्रथाः। नांचेः पूजायां। क्त्विस्कंदिस्यंदोः। जांतनशां विभाषा। भं
जेश्च चिणि। शासइदङ्हलोः। शा हौ। हंतेर्जः। अनुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनामनुनासिकलोपो झलि
क्ङिति। वा ल्यपि। न क्तिचि दीर्घश्च। गमः क्वौ॥२॥ विड्वनोरनुनासिकस्यात्। जनसनखनां सञ्झलोः।
ये विभाषा। तनोतेर्यकि। सनः क्तिचि लोपश्चास्यान्यतरस्यां। आर्धधातुके। भ्रस्जो रोपधयोरमन्यतरस्यां
। अतो लोपः। यस्य हलः। क्यस्य विभाषा। णेरनिटि। निष्ठायां सेटि। जनिता मंत्रे। शमिता यज्ञे। अयामंता
ल्वाय्येत्न्विष्णुषु। ल्यपि लघुपूर्वात्। विभाषापः। युप्लुवोर्दीर्घश्छंदसि। क्षियः। निष्ठायामण्यदर्थे॥३॥
वाक्रोशदैन्ययोः। स्यसिच्सीयुट्तासिषु भावकर्मणोरुपदेशेऽज्झनग्रहदृशां वा चिण्वदिट्च। दीङो युडचि
क्ङिति। आतो लोप इटि च। ईद्यति। घुमास्थागापाजहातिसां हलि। एर्लिङि। वान्यस्य संयोगादेः। न ल्य
पि। मयतेरिदन्यतरस्यां। लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः। आडजादीनां। छंदस्यपि दृश्यते। न माङ्योगे। बहुलं
छंदस्यमाङ्योगेपि। इरयो रे। अचि श्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ। अभ्यासस्यासवर्णे। स्त्रियाः। वा
म्शसोः॥४॥ इणो यण्। एरनेकाचोसंयोगपूर्वस्य। ओः सुपि। वर्षाभ्वश्च। न भूसुधियोः। छंदस्यु
भयथा। हुश्नुवोः सार्वधातुके। भुवो वुग्लुङ्लिटोः। ऊदुपधाया गोहः। दोषो णौ। वा चित्तविरागे। मितां
ह्रस्वः। चिणमुलोर्दीर्घोन्यतरस्यां। खचि ह्रस्वः। ह्लादो निष्ठायां। छादेर्घेद्व्युपसर्गस्य। इस्मन्त्रन्

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

क्विषुच। गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि। तनिपत्योश्छंदसि। घसिभसोर्हलि॥५॥ हुझल्भ्यो
हेर्धिः। श्रुशृणुपॄकृवृभ्यश्छंदसि। अङितश्च। चिणोलुक्। अतोहेः। उतश्चप्रत्ययादसंयोगपूर्वात्। लो
पश्चास्यान्यतरस्यां म्वोः। नित्यंकरोतेः। येच। अतउत्सार्वधातुके। श्नसोरल्लोपः। श्नाभ्यस्तयोरातः। ईहल्य
घोः। इद्दरिद्रस्य। भियोन्यतरस्यां। जहातेश्च। आचहौ। लोपोयि। घ्वसोरेद्धावभ्यासलोपश्च। अतएकहल्
मध्येनादेशादेर्लिटि॥६॥ थलिचसेटि। तॄफलभजत्रपश्च। राधोहिंसायां। वाजॄभ्रमुत्रसां। फ
णांचसप्तानां। नशसददवादिगुणानां। अर्वणस्त्रसावनञः। मघवाबहुलं। भस्य। पादःपत्। वसोः
संप्रसारणं। वाहऊठ्। श्वयुवमघोनामतद्धिते। अल्लोपोनः। षपूर्वहन्धृतराज्ञामणि। विभाषाङिश्योः।
नसंयोगाद्वमंतात्। अचः। उदईत्। आतोधातोः॥७॥ मंत्रेष्वाड्यादेरात्मनः। तिविंशतेर्डिति। टेः।
नस्तद्धिते। अह्नष्टखोरेव। ढेलोपेकद्र्वाः। यस्येतिच। सूर्यतिष्यागस्त्यमत्स्यानां यउपधायाः। हल
स्तद्धितस्य। आपत्यस्यचतद्धितेनाति। क्यच्व्योश्च। बिल्वकादिभ्यश्छस्यलुक्। तुरिष्ठेमेयस्सु। टेः।
स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणांयणादिपरंपूर्वस्यचगुणः। प्रियस्थिरस्फिरोरुबहुलगुरुवृद्ध
तृप्रदीर्घवृंदारकाणांप्रस्थस्फवर्बंहिगर्वर्षित्रप्द्राघिवृंदाः। बहोर्लोपोभूचबहोः। इष्ठस्य
। यिट्च॥ ज्यादादीयसः॥८॥ रऋतोहलादेर्लघोः। विभाषर्जोश्छंदसि। प्रकृत्यैकाच्। इन

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ण्यनपत्ये।गाथिविदथिकेशिगणिपणि•निनश्च।संयोगादिश्च।अन्।ये चाभावकर्मणोः।आत्माध्वा
नौ खे।नमपूर्वोपत्येवर्मणः।ब्राह्मोजातौ।कार्मस्ताच्छील्ये।औक्षमनपत्ये।दां डिनायनहास्तिनायना
थार्वणिकजैह्माशिनेयवाशिनायनिभ्रौणहत्यधैवत्यसारवैक्ष्वाकमैत्रेयहिरण्मयानि।ऋत्व्यवा
स्त्व्यवास्त्वमाध्वीहिरण्ययानिछंदसि॥ ॥अंगस्यराल्लोपोविड्वनोर्वाक्रोशेणोकुमल्भ्यः स्छलिव
मंत्रेरष्टत।पंचदश॥ ॥इतिषष्ठस्यचतुर्थःपादः॥ ॥इतिषष्ठोध्यायः॥ ॥युवोरनाको।
नी आयनेयी॥ धियः फढखछघांप्रत्ययादीनां।झोंतः।अदभ्यस्तात्।आत्मनेपदेष्वनतः।शीङोरुट्।वेत्तेर्वि
भाषा।बहुलंछंदसि।अतोभिसऐस्।बहुलंछंदसि।नेदमदसोरकोः।टाङसिङसामिनात्स्याः।ङेर्यः।
सर्वनाम्नःस्मै।ङसिङ्योःस्मात्स्मिनौ।पूर्वादिभ्योनवभ्योवा।जसःशी।औङआपः।नपुंसकाच्च।ज
श्शसोःशिः॥१॥ अ॥ष्टाभ्यऔश्।षड्भ्योलुक्।स्वमोर्नपुंसकात्।अतोम्।अड्डुतरादिभ्यःपंचभ्यः।
नेतराच्छंदसि।युष्मदस्मद्भ्यांङसोश्।ङेप्रथमयोरम्।शसोन।भ्यसोभ्यम्।पंचम्याअत्।एकव
चनस्य च।साम आकं।आतऔणलः।तुह्योस्तातङ्।शिष्यन्यतरस्यां।विदेःशतुर्वसुः।समासेन
ञ्पूर्वेक्त्वोल्यप्।क्त्वापिछंदसि।सुपांसुलुक्पूर्वसवर्णाछेछेयाडाड्यायाजालः।अमोमश्।लो
पस्त आत्मनेपदेषु।ध्वमोध्वात्।यजध्वैनमितिच।तस्यतात्।तप्तनप्तनथनाश्च।इदंतोमसि। २ २८

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

त्सोयक्।इष्ट्वीनमितिच।स्नात्व्यादयश्च।आज्जसेरसुक्।अश्वक्षीरवृषलवणा॰नामात्मप्रीतौक्य
चि।आमिसर्वनाम्नःसुट्।त्रेस्त्रयः।ह्रस्वनद्यापोनुट्।षट्चतुर्भ्यश्च।श्रीग्रामण्योश्छंदसि।गोःपादांते।
इदितोनुम्धातोः।शेमुचादीनां।मस्जिनशोर्झलि।।३।। रधिजभोरचि।नेट्यलिटिरधेः।रभेरशब्लि
टोः।लभेश्च।आङोयि।उपात्प्रशंसायां।उपसर्गात्खल्घञोः।नसुदुर्भ्यांकेवलाभ्यां।विभाषाचिण्णमु
लोः।उगिदचांसर्वनामस्थानेधातोः।युजेरसमासे।नपुंसकस्यझलचः।इकोचिविभक्तौ।ततीयादिषु
भाषितपुंस्कंपुंवद्गालवस्य।अस्थिदधिसक्थ्यक्ष्णामनङुदात्तः।छंदस्यपिदृश्यते।ईचद्विवचने।नाभ्य
स्ताच्छतुः।वानपुंसकस्य।आच्छीनद्योर्नुम्।।४।। शप्श्यनोर्नित्यं।सावनडुहः।दृकस्ववःस्वतवसांछं
दसि।दिवऔत्।पथिमथ्यृभुक्षामात्।इतोत्सर्वनामस्थाने।थोन्थः।भस्यटेर्लोपः।पुंसोसुङ्।गोतोणि
त्।णलुत्तमोवा।सख्युरसंबुद्धौ।अनङ्सौ।ऋदुशनस्पुरुदंसोनेहसांच।तृज्वत्क्रोष्टुः।स्त्रियांच।विभा
षात्तृतीयादिष्वचि।चतुरनडुहोरामुदात्तः।अम्संबुद्धौ।ॠतइद्धातोः।।५।। उपधायाश्च।उदोष्ठ्यपूर्व
स्य।बहुलंछंदसि।। ।।युवोरष्टाभ्योलोपस्तराधिशप्श्यनोरुपधायास्त्रीणि।। ।।इतिसप्तम
स्यप्रथमःपादः।। ।।सिचिवृद्धिःपरस्मैपदेषु।अतोल्रांतस्य।वदव्रजहलंतस्याचः।नेटि।
ह्म्यंतक्षणश्वसजागृणिश्व्येदितां।ऊर्णोतेर्विभाषा।अतोहलादेर्लघोः।नेड्वशिकृति।तिनु

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

त्रतथसिसुसरकसेषु च। एकाच उपदेशेनुदात्तात्। श्र्युकः किति। सनिग्रहगुहोश्च। कृसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवो
लिटि। श्वीदितो निष्ठायां। यस्य विभाषा। आदितश्च। विभाषा भावादिकर्मणोः। क्षुब्धस्वान्तध्वान्तलग्नम्लि
ष्टविरिब्धफाण्टबाढानि मन्थमनस्तमःसक्ताविस्पष्टस्वरानायासभृशेषु। धृषिशसी वैयात्ये। दृढः स्थूल
बलयोः॥१॥ प्रभौ परिवृढः। कृच्छ्रगहनयोः कषः। घुषिरविशब्दने। अर्देः संनिविभ्यः। अभेश्चाविदूर्ये।
णेरध्ययने वृत्तं। वा दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टछन्नज्ञप्ताः। रुष्यमत्वरसंघुषास्वनां। हृषेर्लोमसु। अपचित
श्च। ह्रु ह्वरेश्छन्दसि। अपरिह्वृताश्च। सोमे ह्वरितः। ग्रसितस्कभितस्तभितोत्तभितचत्तविकस्तविश
स्तृशंस्तृशास्तृतरुतृतरूतृवरुतृवरूतृवरूत्रीरुज्ज्वलितिक्षरितिक्षमितिवमित्यमितीति च। आ
र्धधातुकस्येड्वलादेः। स्नुक्रमोरनात्मनेपदनिमित्ते। ग्रहोलिटि दीर्घः। वृतो वा। न लिङि। सिचि
च परस्मैपदेषु॥२॥ इट् सनि वा। लिङ्सिचोरात्मनेपदेषु। ऋतश्च संयोगादेः। स्वरतिसूतिसूय
तिधूञूदितो वा। रधादिभ्यश्च। निरः कुषः। इण्निष्ठायां। तीषसहलुभरुषरिषः। सनीवंतर्धभ्रस्ज
दंभुश्रिस्वृयूर्णुभरज्ञपिसनां। क्लिशः क्त्वानिष्ठयोः। वसतिक्षुधोरिट्। अंचेः पूजायां। लुभो विमो
हने। जॄव्रश्च्योः क्त्वि। उदितो वा। सेऽसिचि कृतचृतछृदतृदनृतः। गमेरिट् परस्मैपदेषु। न वृद्भ्य
श्चतुर्भ्यः। तासि च कॢपः॥३॥ अचस्तास्वत्थल्यनिटो नित्यं। उपदेशेत्वतः। ऋतो भारद्वाजस्य।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

प्राचांग्रामनगराणां।संख्यायाःसंवत्सरसंख्यस्यच।वर्षस्याभविष्यति।परिमाणांतस्यासंज्ञाशाणयोः।जे
प्रोष्ठपदानां।हृद्भगसिंध्वंतेपूर्वपदस्य।अनुशतिकादीनांच।।१।। देवताद्वंद्वेच।नेंद्रस्यपरस्य।दीर्घाच्चवरु
णस्य।प्राचांनगरांते।जंगलधेनुवलजांतस्यविभाषितमुत्तरं।अर्धात्परिमाणस्यपूर्वस्यतुवा।नातःपरस्य।
प्रवाहणस्यढे।तत्प्रत्ययस्य।नञःशुचीश्वरक्षेत्रज्ञकुशलनिपुणानां।यथातथयथापुरयोःपर्यायेण।हु
नस्तोचिण्णलोः।आतोयुक्चिण्कृतोः।नोदात्तोपदेशस्यमांतस्यानाचमेः।जनिवध्योश्च।अर्तिह्रीव्ली
रीक्नूयीक्ष्माय्यातांपुङ्णौ।शाच्छासाह्वाव्यावेपांयुक्।वोविधूननेजुक्।लीलोर्नुग्लुकावन्यतरस्यांस्ने
हविपातने।भियोहेतुभयेषुक्।।२।। स्फायोवः।शदेरगतौतः।रुहःपोन्यतरस्यां।प्रत्ययस्थात्का
त्पूर्वस्यातइदाप्यसुपः।नयासयोः।उदीचामातःस्थानेयकपूर्वायाः।भस्त्रैषाजाज्ञाद्वास्वानञ्पूर्वाणा
मपि।अभाषितपुंस्काच्च।आदाचार्याणां।ठस्येकः।इसुसुक्तांतात्कः।चजोःकुघिण्यतोः।न्यंक्वादी
नांच।होहंतेर्ञ्णिन्नेषु।अभ्यासाच्च।हेरचङि।सन्लिटोर्जेः।विभाषाचेः।नक्वादेः।अजिव्रज्यो
श्च।।३।। भुजन्युब्जौपाण्युपतापयोः।प्रयाजानुयाजौयज्ञांगे।वंचेर्गतौ।ओकउचःके।ण्य
आवश्यके।यजयाचरुचप्रवचर्चश्च।वचोशब्दसंज्ञायां।प्रयोज्यनियोज्यौशक्यार्थे।भोज्यंभ
क्ष्ये।घोर्लोपोलेटिवा।ओतःश्यनि।क्सस्याचि।लुग्वादुहदिहलिहगुहामात्मनेपदेदंत्ये। ३०

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

बभूथाततंथजगृभ्मववर्थेति निगमे।विभाषासृजिदृशोः।इड्त्यर्तिव्ययतीनां।वस्वेकाजाद्घसां।विभा
षागमहनविदविशां।सनिंससनिवांसं।ऋद्धनोः स्ये।अंजेः सिचि।स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु।यमरमन
मातांसक्च।स्मिपूङ्रंज्वशांसनि।किरश्चपंचभ्यः।रुदादिभ्यः सार्वधातुके।ईशः से।ईड्जनोर्ध्वेच।लि
ङः सलोपोनंत्यस्य।अतोयेयः॥४॥ आतोङितः।आनेमुक्।ईदासः।अष्टनआविभक्तौ।रायोहलि।
युष्मदस्मदोरनादेशे।द्वितीयायांच।प्रथमायाश्चद्विवचनेभाषायां।योचि।शेषेलोपः।मपर्यंतस्य।युवा
वौद्विवचने।यूयवयौजसि।त्वाहौसौ।तुभ्यमह्यौङयि।तवममौङसि।त्वमावेकवचने।प्रत्ययोत्तरपद
योश्च।त्रिचतुरोः स्त्रियांतिसृचतसृ।अचिरऋतः॥५॥ जरायाजरसन्यतरस्यां।त्यदादीनामः।कि
मः कः।कुतिहोः।क्वाति।तदोः सः सावनंत्ययोः।अदसऔसुलोपश्च।इदमोमः।दश्च।यः सौ।इदोय्
पुंसि।अनाप्यकः।हलिलोपः।मृजेर्वृद्धिः।अचोञ्णिति।अतउपधायाः।तद्धितेष्वचामादेः।कितिच।
॥ ॥सिचिप्रभ्याविद्वसन्यचआतोजरायाअष्टादश॥ ॥इतिसप्तमस्यद्वितीयःपादः॥ ॥देवि
व।काशिंशपादित्यवाड्दीर्घसत्रश्रेयसामात्।केकयमित्रयुप्रलयानांयादेरियः।नय्वाभ्यांपदांभ्या
ताभ्यांपूर्वौतुताभ्यामैच्।द्वारादीनांच।न्यग्रोधस्यचकेवलस्य।नकर्मव्यतिहारे।स्वागतादीनांच।श्वा
देरिञि।पदांतस्यान्यतरस्यां।उत्तरपदस्य।अवयवादृतोः।सुसर्वार्धाज्जनपदस्य।दिशोमद्राणां।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

शमामष्टानादीर्घः श्यनि।ष्ठिवुक्लमुचमांशिति।क्रमः परस्मैपदेषु।इषुगमियमांछः।पाघ्रास्थाम्नादाण्दृ
श्यर्तिसर्तिशदसदांपिबजिघ्रधमतिष्ठपश्यर्छधौशीयसीदाः।ज्ञाजनोर्जा।प्वादीनांह्रस्वः॥४॥ मीना
तेर्निगमे।मिदेर्गुणः।जुसिच।सार्वधातुकार्धधातुकयोः।जाग्रोऽविचिण्णल्ङित्सु।पुगंतलघूपधस्य
च।नाभ्यस्तस्याचिपितिसार्वधातुके।भूसुवोस्तिङि।उतोवृद्धिर्लुकिहलि।ऊर्णोतेर्विभाषा।गुणोऽपृक्ते।तृ
णहइम्।ब्रुवईट्।यङोवा।तुरुस्तुशम्यमः सार्वधातुके।अस्तिसिचोऽपृक्ते।बहुलंछंदसि।रुदश्चपंचभ्यः।
अड्गार्ग्यगालवयोः।अदः सर्वेषां॥५॥ अतोदीर्घोयञि।सुपिच।बहुवचनेझल्येत्।ओसिच।आङि
चापः।संबुद्धौच।अंबार्थनद्योर्ह्रस्वः।ह्रस्वस्यगुणः।जसिच।ऋतोङिसर्वनामस्थानयोः।घेर्ङिति।आ
ण्नद्याः।याडापः।सर्वनाम्नः स्याड्ढ्रस्वश्च।विभाषाद्वितीयाभ्यां।ङेराम्नद्याम्नीभ्यः।इदुद्भ्यामोदच्चघेः।आ
ङोनास्त्रियां॥ ॥देविकादेव २तास्फायोऋजमीनातेरतोष्टादश॥ ॥इतिसप्तमस्यतृतीयःपा
दः॥ ॥णौचङ्युपधायाह्रस्वः।नाग्लोपिशास्वृदितां।भ्राजभासभाषदीपजीवमीलपीडाम
न्यतरस्यां।लोपः पिबतेरीच्चाभ्यासस्य।तिष्ठतेरित्।जिघ्रतेर्वा।उर्ऋत्।नित्यंछंदसि।दयतेर्दिगि
लिटि।ऋतश्चसंयोगादेर्गुणः।ऋच्छत्यॄतां।शॄदॄप्रांह्रस्वोवा।केऽणः।नकपि।आपोऽन्यतरस्यां।ऋ
दृशोऽङिगुणः।अस्यतेस्थुक्।श्वयतेरः।पतः पुम्।वचउम्॥१॥ शीङः सार्वधातुकेगुणः।अयङ्यि

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ङ्किति। उपसर्गाद्ध्रस्व ऊहतेः। एतेर्लिङि। अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः। च्वौ च। रीङृतः। रिङ् शयग्लिङ्क्षु। गुणो
र्तिसंयोगाद्योः। यङि च। ईघ्राध्मोः। अस्य च्वौ। क्यचि च। अशनायोदन्यधनाया बुभुक्षापिपासागर्धेषु। न छंद
स्यपुत्रस्य। दुरस्युर्द्रविणस्युर्वृषण्यतिरिषण्यति। अश्वाघस्यात्। देवसुम्नयोर्यजुषि काठके। कव्यध्वरपृत
नस्यर्चि लोपः। द्यतिस्यतिमास्थामित्ति किति॥२॥ शाच्छोरन्यतरस्यां। दधातेर्हिः। जहातेश्च क्त्वि। विभाषा छं
दसि। सुधितवसुधितनेमधितधिष्वधिषीय च। दो दद्घोः। अच उपसर्गात्तः। अपो भि। सः स्यार्धधातुके। ता
सस्त्योर्लोपः। रि च। ह एति। यीवर्णयोर्दीधीवेव्योः। सनि मीमाघुरभलभशकपतपदामच इस्। आप्ज्ञप्यृ
धामीत्। दंभ इच्च। मुचोऽकर्मकस्य गुणो वा। अत्र लोपोऽभ्यासस्य। ह्रस्वः। हलादिः शेषः॥३॥ शर्पूर्वाः खय
यः। कुहोश्चुः। न कवतेर्यङि। कृषेश्छंदसि। दाधर्तिदर्धर्तिदर्धर्षिबोभूतुतेतिक्तेऽलर्ष्यापनीफणत्संसनि
द ष्यदत्करिक्रत्कनिक्रदद्भरिभ्रद्दविध्वतोदविद्युतत्तरित्रतः सरीसृपतं वरीवृजन्मर्मृज्यागनीगंतीति च। उ
रत्। द्युतिस्वाप्योः संप्रसारणं। व्यथो लिटि। दीर्घ इणः किति। अत आदेः। तस्मान्नुड्द्विहलः। अश्नोतेश्च
भवतेरः। ससूवेति निगमे। णिजां त्रयाणां गुणः श्लौ। भृञामित्। अर्तिपिपर्त्योश्च। बहुलं छंदसि। स
न्यतः। ओः पुयण्ज्यपरे॥४॥ स्रवतिशृणोतिद्रवतिप्रवतिप्लवतिच्यवतीनां वा। गुणो यङ्लुकोः।
दीर्घोऽकितः। नीग्वंचुस्रंसुध्वंसुभ्रंसुकसपतपदस्कंदां। नुगतोऽनुनासिकांतस्य। जपजभदहदश

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

भंजपक्षांच। चरफलोश्च। उत्परस्यातः। तिच। रीगृदुपधस्यच। रुग्रिकौचलुकि। ऋतश्च। सन्वल्लघुनि चङ्प
रेनग्लोपे। दीर्घोलघोः। अत्स्मृदृत्वरप्रथम्रदस्तृस्पशां। विभाषावेष्टिचेष्ट्योः। ईचगणः॥ ॥णौचसंश्च
ङोः। शाछोः। शर्पूर्वाःखयः। इतिसप्तदश॥ ॥इतिसप्तमस्यचतुर्थःपादः॥ ॥इतिसप्तमाध्यायः॥ ॥सर्व
स्यद्वे। तस्यपरमाम्रेडितं। अनुदात्तंच। नित्यवीप्सयोः। परेर्वर्जने। प्रसमुपोदःपादपूरणे। उपर्यध्यधसःसा
मीप्ये। वाक्यादेरामंत्रितस्यासूयासंमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु। एकंबहुव्रीहिवत्। आबाधेच। कर्मधारय
वदुत्तरेषु। प्रकारेगुणवचनस्य। अकृच्छ्रेप्रियसुखयोरन्यतरस्यां। यथास्वेयथायथं। द्वंद्वंरहस्यमर्या
दावचनव्युत्क्रमणयज्ञपात्रप्रयोगाभिव्यक्तिषु। पदस्य। पदात्। अनुदात्तंसर्वमपादादौ। आमंत्रितस्यच।
युष्मदस्मदोःषष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्वांनावौ॥१॥ बहुवचनस्यवस्नसौ। तेमयावेकवचनस्य।
त्वामौद्वितीयायाः। नचवाहाहैवयुक्ते। पश्यार्थैश्चानालोचने। सपूर्वायाःप्रथमायाविभाषा। तिङोगोत्रा
दीनिकुत्सनाभीक्ष्ण्ययोः। तिङ्ङतिङः। नलुट्। निपातैर्यद्यदिहंतकुविन्नेच्चेच्चण्कच्चिद्यत्रयुक्तं। नहप्रत्या
रंभे। सत्यंप्रश्ने। अंगाप्रातिलोम्ये। हिच। छंदस्यनेकमपिसाकांक्षं। यावद्यथाभ्यां। पूजायांनानंत
रं। उपसर्गव्यपेतंच। तुपश्यपश्यताहैःपूजायां। अहोच॥२॥ शेषेविभाषा। पुराचपरीप्सायां। नन्वित्य
नुज्ञैषणायां। किंक्रियाप्रश्नेनुपसर्गमप्रतिषिद्धं। लोपेविभाषा। एहिमन्येप्रहासेलृट्। जात्वपूर्वं। किं

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDE

वृत्तंचिदुत्तरं।आहोउताहोचानंतरं।शेषेविभाषा।गत्यर्थलोटालृण्नचेत्कारकंसर्वान्यत्।लोट्च।विभाषितं
सोपसर्गमनुत्तमं।हंतच।आमएकांतरमामंत्रितमनंतिके।यद्धितुपरंछंदसि।चनचिदिवगोत्रादितद्धि
ताम्रेडितेष्वगतेः।चादिषुच।चवायोगेप्रथमा।हेतिक्षियायां॥२॥ अहेतिविनियोगेच।चाहलोपएवेत्य
वधारणं।चादिलोपेविभाषा।वैवावेतिचछंदसि।एकान्याभ्यांसमर्थाभ्यां।यद्वृत्तान्नित्यं।पूजनात्पूजि
तमनुदात्तंकाष्ठादिभ्यः।सगतिरपितिङ्।कुत्सनेचसुप्यगोत्रादौ।गतिर्गतौ।तिङिचोदात्तवति।आमंत्रि
तंपूर्वमविद्यमानवत्।नामंत्रितेसमानाधिकरणेसामान्यवचनं।विभाषितंविशेषवचनेबहुवच
नं॥ ॥सर्वस्यबहुवचनस्यशेषेहेतिचतुर्दश॥ ॥इत्यष्टमस्यप्रथमःपादः॥ ॥पूर्वत्रासि
द्धं।नलोपःसुप्स्वरसंज्ञातुग्विधिषुकृति।नमुने।उदात्तस्वरितयोर्यणःस्वरितोनुदात्तस्य।एकादेश
उदात्तेनोदात्तः।स्वरितोवानुदात्तेपदादौ।नलोपःप्रातिपदिकांतस्य।नङिसंबुद्ध्योः।मादुपधाया
श्चमतोर्वोयवादिभ्यः।झयः।संज्ञायां।आसंदीवदष्ठीवच्चक्रीवत्कक्षीवद्रुमण्वच्चर्मण्वती।उदन्वा
नुदधौच।राजन्वान्सौराज्ये।छंदसीरः।अनोनुट्।नाद्धस्य।कृपोरोलः।उपसर्गस्यायतौ।ग्रोय
ङि॥२॥ अचिविभाषा।परेश्चघांकयोः।संयोगांतस्यलोपः।रात्सस्य।धिच।झलोझलि।ह्र
स्वादंगात्।इटईटि।स्कोःसंयोगाद्योरंतेच।चोःकुः।होढः।दादेर्धातोर्घः।वाद्रुहमुहष्णुहष्णि ३२

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

हां। नहोधः। आहस्थः। व्रश्चभ्रस्जसृजमृजयजराजभ्राजच्छशांषः। एकाचोबशोभष्झषंतस्यस्ध्वोः।
दधस्तथोश्च। झलांजशोंऽते। झषस्तथोर्धोधः॥२॥ षढोः कः सि। रदाभ्यांनिष्ठातोनःपूर्वस्यचदः। संयो
गादेरातोधातोर्यण्वतः। ल्वादिभ्यः। ओदितश्च। क्षियोदीर्घात्। श्योस्पर्शे। अंचोनपादाने। दिवोविजि
गीषायां। निर्वाणोवाते। शुषःकः। पचोवः। क्षायोमः। प्रस्त्योन्यतरस्यां। अनुपसर्गात्फुल्लक्षीबकृ
शोल्लाघाः। नुदविदोंदत्राघ्राह्रीभ्योन्यतरस्यां। नध्याख्यापॄमूर्छिमदां। वित्तोभोगप्रत्यययोः। भित्तंश
कलं। ऋणमाधमर्ण्ये॥३॥ निसत्तनिषत्तानुत्तप्रतूर्तसूर्तगूर्तानिछंदसि। क्विन्प्रत्ययस्यकुः। नशे
र्वा। मोनोधातोः। म्वोश्च। ससजुषोरुः। अवयाःश्वेतावाःपुरोडाश्च। अहन्। रोसुपि। अम्नरूधरवरि
त्युभयथाछंदसि। भुवश्चमहाव्याहृतेः। वसुस्रंसुध्वंस्वनडुहांदः। तिप्यनस्तेः। सिपिधातोरुर्वा।
दश्च। र्वोरुपधायादीर्घइकः। हलिच। उपधायांच। नभकुर्छुरां। अदसोसेर्दादुदोमः॥४॥ एतईद्बहु
वचने। वाक्यस्यटेःप्लुतउदात्तः। प्रत्यभिवादेऽशूद्रे। दूराद्धूतेच। हैहेप्रयोगेहैहयोः। गुरोरनृतोनंत्यस्या
प्येकैकस्यप्राचां। ओमभ्यादाने। येयज्ञकर्मणि। प्रणवष्टेः। याज्यांतः। ब्रूहिप्रेष्यश्रौषड्वौषडावहा
नामादेः। अग्नीत्प्रेषणेपरस्यच। विभाषापृष्टप्रतिवचनेहेः। निगृह्यानुयोगेच। आम्रेडितंभर्त्सने।

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

अंगयुक्तं तिङाकांक्षं। विचार्यमाणानां। पूर्वं तु भाषायां। प्रतिश्रवणे च। अनुदात्तं प्रश्नांताभिपूजितयोः॥
पा५॥ चिदिति चोपमार्थे प्रयुज्यमाने। उपरि स्विदासीदिति च। स्वरितमाम्रेडितेऽसूयासंमतिकोपकुत्स
नेषु। क्षियाशीःप्रैषेषु तिङाकांक्षं। अनंत्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः। प्लुतावैच इदुतौ। एचोऽप्रगृह्यस्यादूरा
द्धूते पूर्वस्यार्धस्यादुत्तरस्येदुतौ। तयोर्य्वावचि संहितायां॥१ ॥पूर्वत्रासिद्ध[illegible]॰ ढोर्निसत्ते तई ख्वि
दित्सपो॥ ॥इत्यष्टमस्य द्वितीयः पादः॥ ॥मतुवसो रु संबुद्धौ छंदसि। अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु
वा। आतोऽटि नित्यं। अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः। समः सुटि। पुमः खय्यम्परे। नश्छव्यप्रशान्। उभ
यथर्क्षु। दीर्घादटि समानपादे। नॄन्पे। स्वतवान्पायौ। कानाम्रेडिते। ढो ढे लोपः। रो रि। खरवसान
योर्विसर्जनीयः। रोः सुपि। भोभगोअघोअपूर्वस्य योऽशि। व्योर्लघुप्रयत्नतरः शाकटायनस्य।
लोपः शाकल्यस्य। ओतो गार्ग्यस्य॥१॥ उञि च पदे। हलि सर्वेषां। मोऽनुस्वारः। नश्चापदांतस्य झ
लि। मो राजि समः क्वौ। हे मपरे वा। नपरे नः। ङ्णोः कुक्टुक्शरि। डः सि धुट्। नश्च। शि तुक्। ङमो ह्र
स्वादचि ङमुण्नित्यं। मय उञो वो वा। विसर्जनीयस्य सः। विसर्जनीयस्य सः। शर्परे विसर्जनी
यः। वा शरि। कुप्वोः ᳲक ᳲपौ च। सोऽपदादौ। इणः षः। नमस्पुरसोर्गत्योः॥२॥ इदुदुपधस्य चाप्र

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

ऽव्ययस्य । तिरसोऽन्यतरस्यां । द्विस्त्रिश्चतुरिति कृत्वोऽर्थे । इसुसोः सामर्थ्ये । नित्यं समासेऽनुत्तरपदस्थ
स्य । अतः कृकमिकंसकुंभपात्रकुशाकर्णीष्वनव्ययस्य । अधःशिरसी पदे । कस्कादिषु च । छंदसि
वाऽप्राम्रेडितयोः । कःकरत्करतिकृधिकृतेष्वनदितेः । पंचम्याः परावध्यर्थे । पातौ च बहुलं । षष्ठ्याः पति
पुत्रपृष्ठपारपदपयस्पोषेषु । इडाया वा । अपदांतस्य मूर्धन्यः । सहेः साडः सः । इण्कोः । नुम्विसर्ज
नीयशर्व्यवायेऽपि । आदेशप्रत्यययोः । शासिवसिघसीनां च ॥[illegible]॥ स्तौतिण्योरेव षण्यभ्यासात्
सः । सिविदिस्वादिसहीनां च । प्राक्सितादड्व्यवायेऽपि । स्थादिष्वभ्यासेन चाभ्यासस्य । उपसर्गा
त्सुनोतिसुवतिस्यतिस्तौतिस्तोभतिस्थासेनयसेधसिचसंजस्वंजां । सदिरप्रतेः । स्तंभेः । अ
वाच्चालंबनाविदूर्ययोः । वेश्च स्वनो भोजने । परिनिविभ्यः सेवसितसयसिवुसहसुट्स्तुस्व
ञां । सिवादीनां वाड्व्यवायेऽपि । अनुविपर्यभिनिभ्यः स्यंदतेरप्राणिषु । वेः स्कंदेरनिष्ठायां । परेश्च ।
परिस्कंदः प्राच्यभरतेषु । स्फुरतिस्फुलत्योर्निर्निविभ्यः । वेः स्कभ्नातेर्नित्यं । इणः षीध्वंलुङ्लिटां
धोऽङ्गात् । विभाषेटः । समासेऽङ्गुलेः संगः ॥[illegible]॥ भीरोः स्थानं । अग्नेः स्तुत्स्तोमसोमाः । ज्योति
रायुषः स्तोमः । मातृपितृभ्यां स्वसा । मातुःपितुर्भ्यामन्यतरस्यां । अभिनिसः स्तनः शब्दसंज्ञा

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

यां।उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्यच्परः।सुविनिर्दुर्भ्यः सुपिसूतिसमाः।निनदीभ्यांस्नातेः कौशले।सूत्रं
प्रतिष्णातं।कपिष्ठलो गोत्रे।प्रष्ठोग्रगामिनि।वृक्षासनयोर्विष्टरः।छंदोनाम्नि च।गवियुधिभ्यां स्थिरः।
विकुशमिपरिभ्यः स्थलं।अंबांबगोभूमिसव्यापद्वित्रिकुशेकुशंकंशुमंजिपुंजिपरमेबर्हिर्दिव्यग्नि
भ्यःस्थः।सुषामादिषु च।कृस्थानादौतद्धिते।निसस्तपतावनासेवने॥५॥ युष्मत्तततक्षुःष्वं
तःपादं।यजुष्येकेषां।स्तुतस्तोमयोश्छंदसि।पूर्वपदात्।सुञः।सनोतेरनः।सहेः पृतनर्ताभ्यां
च।नरपरसृपिसृजिस्पृशिस्पृहिसवनादीनां।सात्पदाद्योः।सिचो यङि।सेधतेर्गतौ।प्रतिस्तब्ध
निस्तब्धौ च।सोढः।स्तंभुसिवुसहां चङि।सुनोतेः स्यसनोः।सदेः परस्य लिटि।निव्यभिभ्योड्व्य
वाये वा छंदसि॥ ॥मतुवसोरुत्रिचेड्डुस्तोतिण्योभश्रोर्युष्मत्ससदश॥ ॥इत्यष्टमस्य तृती
यःपादः॥ ॥रषाभ्यां नोणः समानपदे।अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवायेपि।पूर्वपदात्संज्ञायामगः।
वनंपुरगामिश्रकासिध्रकासारिकाकोटराग्रेभ्यः।प्रनिरंतःशरेक्षुप्लक्षाम्रकार्श्यखदि
रपीयूक्षाभ्योसंज्ञायामपि।विभाषौषधिवनस्पतिभ्यः।अह्नोदंतात्।वाहनमाहितात्।पानं
देशे।वाभावकरणयोः।प्रातिपदिकांतनुम्विभक्तिषु च।एकाजुत्तरपदे णः।कुमति च।उपस ३४

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

गदिसमासेचिणोपदेशस्य। हिनुमीना। आनिलोट्। नेर्गदनदपतपदघुमास्यतिहंतियाति
वातिद्रातिप्सातिवपतिवहतिशाम्यतिचिनोतिदेग्धिषुच। शेषेविभाषाकखादावषांतउपदेशे।
अनितेः। अंतः॥१॥ उभौसाभ्यासस्य। हंतेरत्पूर्वस्य। वमोर्वा। अंतरदेशे। अयनंच। छंदस्य
दवग्रहात्। नभ्रधातुस्थोरुषुभ्यः। उपसर्गादनोत्परः। कृत्यचः। णेर्विभाषा। हलश्चेजुपधात्।
इजादेःसनुमः। वानिंसनिक्षनिंदां। नभाभूपूकमिगमिप्यायीवेपां। षात्पदांतात्। नशेःषां
तस्य। पदांतस्य। पदव्यवायेपि। क्षुभ्नादिषुच। स्तोश्चुनाश्चुः॥२॥ ष्टुनाष्टुः। नपदांताट्टो
रनाम्। तोःषि। शात्। यरोनुनासिकेनुनासिकोवा। अचोरहाभ्यांद्वे। अनचिच। नादिन्याक्रो
शेपुत्रस्य। शरोचि। त्रिप्रभृतिषुशाकटायनस्य। सर्वत्रशाकल्यस्य। दीर्घादाचार्याणां। झलां
जश्झशि। अभ्यासेचर्च। खरिच। वावसाने। अणोप्रगृह्यस्यानुनासिकः। अनुस्वार
स्ययथियपरसवर्णः। वापदांतस्य। तोर्लि। उदःस्थास्तंभोःपूर्वस्य। झयोहोन्यतरस्यां। शश्छो
टि। हलोयमांयमिलोपः। झरोझरिसव×३×र्णे। उदात्तादनुदात्तस्यस्वरितः। नोदात्तस्वरि
तोदयमगार्ग्यकाश्यपगालवानाम्॥ अअइति॥ ॥रषाभ्यामुभौष्टुनाष्टुरुदःस्था

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

स्तस्तोरश्चे॥ ॥इत्यष्टमाध्यायस्यचतुर्थः पादः॥ ॥इत्यष्टमोध्यायः॥ ॥

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

CSU Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri. Funding MIDF

etc

EASTERN TRADES AND CHEMICALS

(First Floor)
84, Perambur Barracks Road,
Madras-600 007.

LCI

LETRACO
GROUP OF COMPANIES

Tanners & Exporters of Finished Leather & Leather Goods

HEAD OFFICE:
Letraco House, Urdu Bazar,
Darbhanga-846 004.
BIHAR PH: 22572, 22036

BRANCH OFFICE:
13, Maddox Street,
Choolai, Madras-600 112.
Ph: 5324106, Res: 586461
Fax: 044-587579

APL

AMERICAN PRESIDENT LINES LTD.

Mysore Bank Building
231, N.S.C. Bose Road, Madras-600 001.
Tel: Off: 5342931, 5340701, 5341997
Cust. Svc: 5342756, 5341726
Fax: 5340474. Telex: 041-8372 XEBC IN.

CSU-Sringeri Campus Rare Book and Manuscript Collection, Sringeri